

08 Flyktningshjelpen:
Har vokst til en
humanitær gigant

14 Ebola-epidemien:
Avslører helse-
krise i flere land

28 Afghanistan:
USA slakter FNs
politi-bistand

Spiser
ikke lenger
regnskog
Side 10

BISTANDSAKTUELT

NR 8 – NOVEMBER 2014 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Telenors utviklings- operasjon

Med en kjempekontrakt i baklomma håper Telenor å få frem økonomisk vekst og sosial utvikling i Myanmar. 8000 mobilnøstere skal selges, men i bakgrunnen lurer politikk, korrupsjonsøkonomi, etniske grupper og etnisk uro. **Side 16**

May Phoo Nghone (8) spiller spill på farens mobil. – Nå har utviklingen også kommet til vår landsby, sier faren Kyaw Ko Khine. Han tror det er bra for landet at Telenor nå bygger ut et mobilnett.
Foto: Espen Rost

tema:
Telenor i
Myanmar
8 sider

B-POSTABONNEMENT

«116 er for mange, og det kan 84 være også. Over tid bør vi nok ytterligere ned.»

Side 3

Aktuelt

Les om kvegbonden Agostinho som sier nei til avskoging.

Side 10

Veien ut av bakevja

Leder

Utviklingen i Myanmar de siste årene er historien om hvordan et isolert land med et brutalt og undertrykkende regime begynner å åpne seg mot omverdenen. Befolkningen i landet levde i mange tiår under et jernregime.

I 1990 vant opposisjonen, under ledelse av legendariske Aung San Suu Kyi, en overlegen seier ved et demokratisk valg, men seieren ble aldri respektert av landets militære. I stedet for å innta presidentstolen fikk Suu Kyi føle regimets brutalitet gjennom mange år med arrestasjoner, trakassering og isolasjon. Det samme gjaldt en rekke opposisjonelle. Tortur var vanlig. I vestlige land ble regimet i Myanmar ansett som et skrekke regime.

Det er ingen revolusjon eller noe kupp som plutselig har endret landets kurs. Tjue år med sanksjoner og handelsboikott hadde heller ingen regimeveltende effekt. Demokratiseringen har sin rot både i interne omrokninger og maktkamp innenfor de militære der mer progressive krefter etter hvert har vunnet fram.

I disse dager er landet inne i en ny fase. Norge, med daværende utviklingsminister Erik Solheim i en nøkkelrolle, spilte en viktig rolle ved å etablere en dialog med den militærdominerte regjeringen i en situasjon der den politiske utviklingen virket fastlåst. I takt med ulike tegn på positiv utvikling har andre land fulgt etter gjennom å reetablere normale forbindelser med landet.

Gjennom å velge ut Myanmar som fokusland for norsk bistand – og med en vilje til å benytte «alle de virkemidler utenriksministeren råder over» - bygger Høyre/Frp-regjeringen videre på det grunnarbeidet som ble lagt under den rødgrønne regjeringen. Fredsbygging og bidrag til næringsutvikling, energi og klima vil være positivt for å åpne opp det lukkede landet.

I kjølvannet av den politiske åpningen er også norsk næringsliv på vei inn for fullt. Telenor har allerede vunnet en stor kontrakt for etablering av et mobilnett. For befolkningen i landet vil et økt innslag av utenlandske investeringer og handel kunne bidra svært positivt i form av næringsutvikling, infrastruktur, arbeidsplasser, ny teknologi og økonomisk vekst. For næringslivet blir utfordringen å bidra til en økonomisk og sosial utvikling i hele landet og for hele befolkningen, uten samtidig å sementere usunne maktforhold, bidra til korrupsjon og skjevfordeling av ressurser eller å diskriminere etniske grupper.

Et ansvarlig samfunnsengasjement fra norsk næringslivs side innebærer også å bidra til å bygge opp det sivile samfunn i landet, som ledd i en forbedret maktbalanse og en åpen samfunnsdebatt. Norske firmaer bør for eksempel oppfordre samarbeidende selskaper til å godta fagforeninger. Gjennom partnere kan Telenor også sørge for at teknologien blir et aktivt redskap i å demokratisere samfunnet og i å hindre maktmisbruk og korrupsjon.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: **Gunnar Zachrisen**

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

– Det er forskjell på å barbere seg og å skjære av seg hodet

De foreslåtte landkuttene på bistandsbudsjettet kan være starten på ytterligere kutt i antall mottakerland for norsk bistand. Det bekrefter utenriksminister Børge Brende. Men han lover bistandsbransjen skånsom barbering.

Av Gunnar Zachrisen

Idette intervjuet bekrefter han også at valget av Etiopia som fokusland har vært en vanskelig avveining. Og han fastslår at arbeid for å fremme norsk næringsliv vil gå hånd i hånd med bistand i en del prioriterte utviklingsland.

– Det som kjennetegner dette budsjettet – ved siden av en storsatsing på utdanning og jenter – er et større fokus på resultater. En Norad-evaluering viste at norsk bistand ikke har vært gode nok til å måle resultater. Riksrevisjonens gjennomgang av fornybar energi-satsingen bekreftet også våre kritiske spørsmål rundt dette. Nå har vi påbegynt et arbeid som vil ta noen år, sier Brende.

OECD-råd

Utenriksministeren vil følge opp faglige anbefalinger fra OECDs utviklingskomité. Sistnevnte har gjentatte ganger påpekt at Norge sprer sin bistand for tynt utover verdens fattige land. I fjor ga Norge bistand til 116 mottakerland.

– 116 er for mange, og det kan 84 være også. Over tid bør vi nok ytterligere ned. Men vi ønsker ikke å gå fra den ene ytterligheten til den andre. Det er forskjell på å barbere seg og å skjære av seg hodet. Vi gjør dette

skånsomt, blant annet gjennom å til late at eksisterende avtaler løper ut avtaleperioden.

Høyres utenriksminister har inntrykk av at det nå har bredt seg en lettelse i bransjen, etter at enkelte bistandsorganisasjoner på forhånd «fryktet en tsunami».

– Etter at det faktiske innholdet i forslaget og hvordan det skal gjennomføres er blitt kjent, synes jeg dette er blitt veldig konstruktivt mottatt i bransjen, sier han.

Unntak

I forslaget til statsbudsjett har regjeringen slått fast at 12 utviklingsland skal prioriteres, mens 32 land ikke lenger skal få bistand fra den norske statskassa. Det er imidlertid gjort unntak for humanitær bistand ved krig, konflikt eller naturkatastrofer.

– Dere har pekt ut 12 land som skal bli fokusland for norsk bistand. Hva innebærer det i praksis for Norges arbeid i disse landene?

– Innenfor de 12 fokuslandene har vi to kategorier stater, seks sårbare stater med fare for krig og konflikt og seks stater i utvikling. Det som har skjedd i Syria skulle være illustrerende nok for å vise hva krig kan føre til av ødeleggelser. Om vi derimot klarer å forhindre krig og konflikt, kan vi hindre at et land blir satt 30 år tilbake i sin utvikling. Så i disse landene, der vi allerede er på plass, vil vi fortsette å trappe opp vår innsats.

– Det betyr mer bistand?

– Det vil være det normale, men jeg må også ta et forbehold om hvilket

« 116 er for mange, og det kan 84 være også, men over tid bør vi nok ytterligere ned. »

De humanitære organisasjonene må alltid forhandle med maktthaverne om adgang til sivilbefolkningen. Det gjelder selvsagt også for IS. >>

Jan Egeland,
Flyktninghjelpen

■ BISTAND

Gavmild mann på reisefot

Utenriksminister Børge Brende reiser mye. I løpet av det året han har vært statsråd har han på reiser lovet bort over 1,3 milliarder kroner. Tilstedeværelse og annonsering av norske bidrag kan utløse penger fra andre givere, kommenterer utenriksdepartementet.

■ INTERNETT

Dårlige på mobil

63 prosent av nettstedene til 120 fri-villige organisasjoner har ingen mobiløsning i det hele tatt, ifølge tall fra Netlife Research. Dette til tross for at mange nettsteder opplever at 50 prosent eller mer av trafikken i dag kommer fra mobil og nettbrett.

bistandsnivå landet allerede befinner seg på – og et forbehold om hvordan det utvikler seg. Afghanistan fikk 740 millioner kroner i bistand i fjor. En videre støtte på høyt nivå forutsetter at landet leverer på de betingelser som ble satt under Tokyo-konferansen. Det går blant annet på anti-korrupsjon. Tar man Haiti (som lå på 84 millioner kr i fjor, red.anm.) vil dette landet nok få se en opptrapping av norsk bistand fremover, men igjen; forutsatt at forholdene ligger til rette for det.

Forpliktende

– Hva med den andre kategorien fokusland – «land under utvikling». Hva kan de forvente seg?

– Myanmar, Nepal, Etiopia, Tanzania, Malawi og Mosambik. Dette er land der vi allerede er tungt inne, og der vi forplikter oss til å fortsette et bredt samarbeid. Du kan si at vi inngår et partnerskap for økonomisk utvikling. Vi stiller hele utenriksstjenestens virkemiddelapparat til disposisjon. Det gjelder for eksempel Myanmar der vi ønsker å øke engasjementet fremover, men forutsatt en fortsatt positiv utvikling.

– Vårt bidrag i disse landene kan for eksempel være på utdanning, klima, fornybar energi. Eller gjennom å tilby assistanse fra de nye bilaterale programmene, der Norge har spesiell

kompetanse: Olje for utvikling, Fisk for utvikling eller Skatt for utvikling.

Slemme Etiopia?

– I fjor intervjuet jeg ulike Høyre-politikere som var svært bekymret for utviklingen for menneskerettigheter i Etiopia. De ivret for å kutte bistanden. For dem må det være rart å se at landet nå plutselig er valgt ut som fokusland for norsk bistand?

– Vi følger utviklingen i Etiopia

Utenriksminister Børge Brende innrømmer at valget av Etiopia som fokusland har vært en vanskelig avveining mellom positive og negative sider ved utviklingen. Han lover at Norge vil opprettholde en dialog rundt menneskerettigheter.

Foto: Espen Røst

De utvalgte

Fokuslandene (12 land): Seks sårbare stater: Afghanistan, Haiti, Mali, Palestina, Somalia og Sør-Sudan. Seks land i utvikling: Etiopia, Malawi, Mosambik, Myanmar, Nepal, Tanzania.

Kutt-landene (32 land): Algerie, Argentina, Belize, Botswana, Chile, Costa Rica, Den dominikanske republikk, El Salvador, Gambia, Guinea Bissau, Kapp Verde, Lesotho, Malaysia, Maldivene, Mauritania, Mauritius, Mexico, Mongolia, Namibia, Republikken Kongo, Sao Tomé og Príncipe, Senegal, Serbia, Sierra Leone, Swaziland, Thailand, Togo, Tsjad, Turkmenistan, Uruguay, Usbekistan og Venezuela.

nøye. Det er positive utviklingstrekk når det gjelder næringsutvikling og økonomisk politikk. De tar også på alvor fattigdomsutfordringene landet står overfor, og at gevinstene av økonomisk vekst også må komme de fattigste til gode. De er også bevisst at det er viktig å motvirke store forskjeller i samfunnet. Men når det gjelder menneskerettigheter, herunder respekt for opposisjon, sivilsamfunn, pressefrihet og behandling av journalister, så er dette spørsmål det absolutt er grunn til følge nøye med på og ha en dialog rundt. Jeg er den første til å innrømme at dette er vanskelige avveininger.

Taktskifte

– I budsjettproposisjonen står det at regjeringen vil gjennomføre «et taktskifte i arbeidet med å fremme norske næringsinteresser internasjonalt». Gjelder dette også for de 12 fokuslandene?

– For de seks «landene i utvikling», så er det veldig aktuelt. I disse landene forplikter vi oss til et langsiktig partnerskap for økonomisk utvikling, der det å bidra til jobbskaping og investeringer vil stå veldig sentralt. De seks andre, de sårbare statene, er jo land som stadig står i fare for å ende opp i rene humanitære kriser. Her er målet i første omgang stabilisering og fredsbygging.

Selvsagt er investeringer og vekst i privat sektor også viktig her, men det må ses i lys av de begrensninger som foreligger. Det er også åpenbare forskjeller landene imellom. Somalia og Sør-Sudan har helt andre utfordringer enn Palestina.

Balansegang

– I land der det er aktuelt med både bistand og næringsfremme, hvordan skal utenriksstjenesten balansere hensynet til landets utvikling og egeninteresser?

– Bistand er relativt sett mye mindre viktig for disse landene i dag, sammenlignet med hva det var tidligere. For land som Tanzania og Mosambik er betydningen av utenlandske direkteinvesteringer blitt mye større. De er både interessert i samarbeid med norsk næringsliv og til at vi mer generelt bidrar til å legge forholdene til rette for en økonomisk utvikling. Det kan vi gjøre gjennom å bruke bistand til å støtte utdanning, helse, infrastruktur, energitilgang eller godt styresett.

Jeg tror at vi skal klare å holde tunga rett i munnen på dette området. Det er vel når det kommer til direkte støtte til enkeltprosjekter der norsk næringsliv er involvert at det eventuelt kan bli problematisk, sier Børge Brende. ■

4 **Aktuelt**

Rekordbudsjett vekker debatt

Regjeringens forslag til bistandsbudsjett er rekordstore 32,5 milliarder kroner i 2015. Utdanning, humanitærhjelp, næringsutvikling og helse får mye mer å rutte med. Likevel vil regjeringens støttepartier på Stortinget krangle om både store og små penger.

Utdanning. 2,4 milliarder kroner

Veksten i utdanningsbistand siden år 2000.

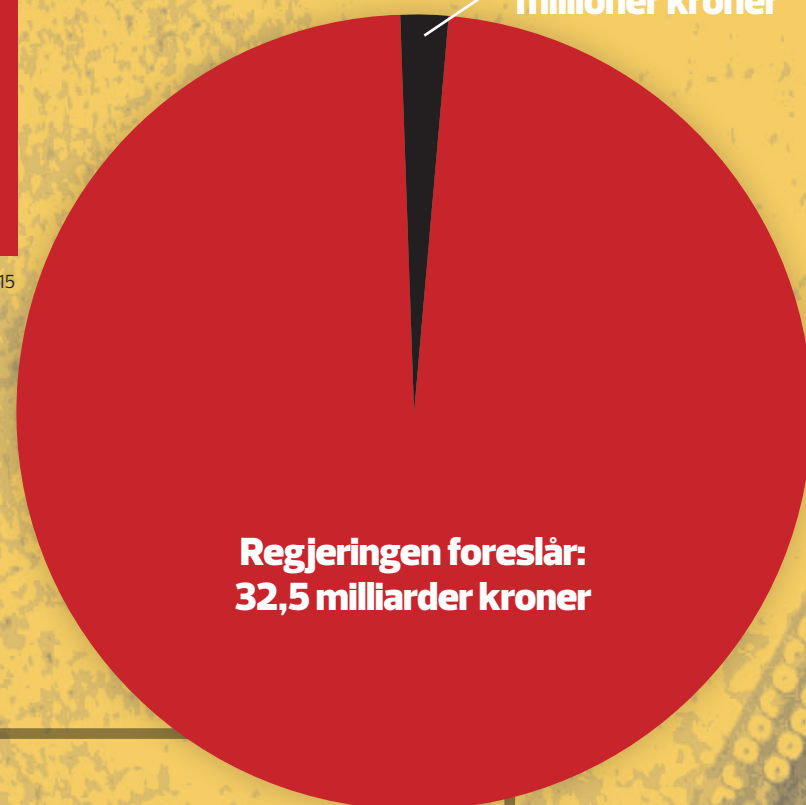

Norfund

Norfund får 250 millioner mer. Totalt 1,7 milliarder brukes på næringsutvikling.

Strid. Om 1%

Krf og Venstre vil at bistandsbudsjettet skal være på minst 1% av bruttonasjonalinntekt – 33,1 milliarder kroner

Krangler om 600 millioner kroner

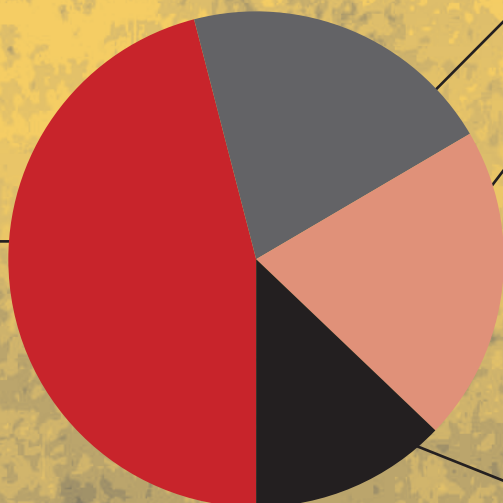

Regjeringen foreslår:
32,5 milliarder kroner

Helse. 2915 millioner kroner

1340 millioner kroner

Den globale vaksinealliansen GAVI

600 millioner kroner

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria

600 millioner kroner

Barne- og mødre helse gjennom to andre multilaterale fond og programmer; Verdensbankens fond for resultatstyrt finansiering og oppfølging av anbefalingene fra FN-kommisjonen om livreddende medisiner for kvinner og barn gjennom et fond i UNFPA. Disse er i statsbudsjettet for 2015 foreslått konsolidert til en ny global finansieringsordning for kvinne og barnehelse i Verdensbanken.

375 millioner kroner

Forskning, produktutvikling og andre tiltak for å nå FNs tusenårs mål 4, 5 og 6.

Vinnerne

Gavi
Norfund
Global Partnership
for Education

Taperne

Latin-Amerika
Noen FN-
organisasjoner
Sivilt
samfunn

3,3 milliarder kroner

**til humanitært arbeid.
Den foreslåtte økningen på
424 millioner kroner er mindre
enn milliarden flere hjelpe-
organisasjoner ønsket.**

Kommentar Gunnar Zachrisen

Kalkulert taktikkeri?

Ingen bør bli overrasket om KrFs partileder Knut Arild Hareide ender opp som vinner når bistandsprosenten spilles inn i norske budsjettforhandlinger. De to regjeringspartiene trenger støtte for sitt budsjettforslag, og regjeringspartiene har for lengst innkalkulert en KrF-seier på bistand.

1,01 PROSENT AV NORSK verdiskapning må brukes til bistand, krevde Hareide sist uke. Kravet sto øverst på en kravliste som ble lansert få dager før mellompartienes forhandlere møter Erna Solbergs og Siv Jensens utsendte til forhandlinger på Stortinget.

Hareide leder et parti som fikk 5,6 prosent av stemmene ved siste stortingsvalg. Likevel ble kravet om minst 1 prosent av Norges nasjonalinntekt til bistand beskrevet som ufravikelig. Budsjettøkningen skal blant annet brukes til mer nødhjelp, mer ebola-bekjempelse og mer støtte til bistand gjennom frivillige organisasjoner. Og litt mer til Afrika.

Bistanden har mange forsvarere på Stortinget, men ingen har saken som en evig hjertesak på samme måte som kristenfolkets parti. Helt siden partiet ble dannet, med røtter i misjonen, har viljen til å hjelpe verdens fattige stått sentralt, selv om nestekjærlighet tidvis var paret med et mål om å omvende fremmede folk til den kristne tro.

Sviktende vilje

I dag er det Norges fremste bistandsskeptikere, Fremskrittspartiet, KrFs forhandlere skal prøve å omvende. Når Frp endelig har styringen over Finansdepartementet, skulle man forvente at Siv Jensens parti ville spekkhogge på bistandsbudsjettet til fordel for penger til viktige nasjonale oppgaver. Det ville vært populært blant et flertall av partiets velgere. Men det kommer ikke til skje. Intensiteten i Knut Arilds forsvar for «hjertesaken» er så mye sterkere enn Sivs vilje til angrep.

For Frp er milliarder til samferdsel, politi og eldreomsorg så mye viktigere enn å kunne skjære i bistandstiltak. Det har gått om lag 50 år siden partiets grunnlegger Anders Lange krevde folkeavstemning over «negerskatten». Siden den gang har ulike Frp-politikere utviklet et langt mer reflektert syn på bistands- og utviklingspolitikk, og ett år i regjeringkorridorene har bidratt ytterligere til noe som snart minner om en «mainstream» utenrikspolitisk profil.

KrFs leder Knut Arild Hareide vil trolig få gjennomslag for sentrale deler av sine bistandskrav.

Foto: KrF/Signe Christine Urdal

Høyre vil neppe stå i veien for KrFs krav i budsjettforhandlingene. Politikere som Erna Solberg, Børge Brende og forsvarsminister Ine Eriksen Søreide er genuint opptatt av freds-, miljø- og bistandsarbeid, og ser verdien av at Norge bidrar med et høyt nivå på sine bistandsbevilgninger. Særlig gjelder det i en situasjon der verden står overfor den mest kritiske humanitære situasjonen på mange årtier.

Taktikkeri?

Under et åpent møte med norske frivillige organisasjoner i Utenriksdepartementet fjor høst gikk statsminister Erna Solberg langt i å beskrive en slags vetorett for KrF i spørsmålet om bistandsnivået. En smule taktikkeri må man derfor kunne mistenke at Siv Jensen og Erna Solberg begikk, da de framla et budsjettforslag som avvek fra støttepartienes hellige mål om 1 prosent av brutto nasjonalinntekt til bistand. 0,98, lød Jensens og Solbergs tilbud til stortingspartiene.

Omlag en halv milliard kroner trenger KrF (og Venstre) for å kunne bokføre sin store seier i kampen om bistandsbudsjettet – målet om én prosent til bistand. Det vil smake bra overfor Hareides kjernevelgerne. Til gjengjeld vil støttepartiene tilpasse seg regjeringspartienes budsjettforslag på andre områder. Hareides seier, i form av en solid påplussing på bistandspotten, er trolig et «tap» som for lengst er kalkulert inn i Solbergs og Jensens forhandlingstaktikk. ■

6 Aktuelt

■ KAMPANJE

Norad best i verden

Norads kampanjeside gjenfodt.no er kåret til «verdens beste kommunikasjonskampanje». Kampanjen gikk helt til topps i konkurranse med de 50 aller beste kommunikasjonskampanjene i verden under Global SABRE Awards. Dette er regnet som PR-bransjens mest prestisjetunge pris.

Silje er en helt. Vi kan ikke uttrykke vår takknemlighet nok til slike mennesker, for hvor mye vi setter pris på deres innsats. Vi vil for alltid takke dem for den jobben de gjør. >>

Ghanas president John Mahama til VG om den norske ebolasmittede legen Silje Lehne Michalsen.

■ INNSAMLING

Nytt nettsted

Ideen bak nylanserte needbox.no er at når man selger for eksempel en sykkel eller en håndverkertjeneste, så velger selgeren at hele eller deler av summen gis til en av de tolv frivillige organisasjonene som er med.

Tenketank-kamp om

Leder av tenketanken Agenda Marte Gerhardsen og Civita-leder Kristin Clemet setter begge utviklingspolitikk på timeplanen denne høsten. Foto: Jan Petter Lynau og Helge Mikalsen / NTB scanpix

Tenketankene på høyre- og venstresiden vil være med å påvirke fremtidens utviklingspolitikk. Civita og Agenda starter hvert sitt prosjekt denne høsten. Begge har milliardærstøtte.

Av Anne Håskoll-Haugen

Tenketanker skal tenke tanker. Men for at noen skal tenke på heltid, må de få betalt. Og det er her milliardærene kommer inn i bildet.

– Det var Bill Gates som først tok kontakt med Civita for å starte prosjektet. Han så Civita som en viktig aktør for nytenkning og samfunnsdebatt i Norge, og så potensialet for å samarbeide med Civita om utviklingspolitikk, forklarer Nikolai Hegertun, som er prosjektleder.

Civita skal jobbe med fire konkrete temaer og produsere et innspills-

notat for hvert av dem. Temaene er: 1) resultater og effekt av bistand, 2) landbruk og matsikkerhet, 3) helse og 4) nytenkning og innovasjon.

Bill and Melinda Gates Foundation har gitt to millioner kroner til prosjektet. Og ikke før har Kristin Clemets liberalkonservative Civita startet sin tankeprosess, før nykommeren Agenda fra venstresiden lanserer et eget prosjekt. Den sosialdemokratiske tenketanken skal jobbe mer generelt med internasjonale spørsmål, men utviklingspolitikk vil utgjøre en viktig del. Agenda får økonomisk støtte

til sin generelle virksomhet fra bergensmilliardæren Trond Mohn, kjent som Arbeiderpartimann og Norges største skattyter.

– Er prosjektet et direkte svar på Civitas satsning?

– Vi har jobbet med dette lenge før Civita lanserte sitt prosjekt. Internasjonale spørsmål lå ikke eksplisitt i Agendas mandat. Men vi har sett at det er et viktig område for en tanke-smie plassert på sentrum-venstresiden i norsk politikk, sier Marte Gerhardsen, leder i Agenda. Selv har hun ti års bakgrunn fra UD og tre år som generalsekretær i Care, i tillegg til politisk erfaring fra AUF og Arbeiderpartiet.

Høyre om!

Civita mener det er «på tide å røske litt opp» i utviklings- og bistandsdebatten.

– Når en ny regjering skal utforme politikk på dette feltet, blir det automatisk behov for å se om ting gjøres av gammel vane, eller om det er mulig å finne en bedre måte. Men prosjektet er ikke drevet frem av et ønske om bistandskutt, sier Hegertun.

Han har fått på plass et utviklingspolitisk stjernelag til å hjelpe seg med tankearbeidet, blant andre Norfund-direktør Kjell Roland, tidligere utviklingsminister Erik Solheim, pensjonert avdelingsdirektør i Norad Terje Vigtel, tidligere Norad-direktør Poul Engberg-Pedersen og økonomiprofessor Victor Norman. I tillegg vil Civitas egen leder, Høyre-politiker og eks-statsråd Kristin Clemet delta.

– Det er fint om prosjektet kan engasjere flere på høyresiden i bistandspolitikk. At Civita ikke har gjort så mye på bistand før, kan være

■ SØR-SUDAN Sex-nekt for fred

Kvinnelige fredsaktivister i Sør-Sudan ber sine medsøstre vurdere å innføre sex-nekt inntil landets ledere får en slutt på borgerkrigen. Målet er å få oppmerksomheten til landets rivaliserende ledere og det internasjonale samfunnet.

■ KJØNNSLEMLESTELSE

125

millioner kvinner utsettes trolig årlig for kjønnslemlestelse på verdensbasis, ifølge Verdens helseorganisasjon (WHO). Tradisjonelt foregår praksisen i 30 land, og er mest utbredt i Afrika.

fremtidens bistand

en fordel, da kan vi tillate oss å tenke mer fritt. Men det er ikke det politiske som er det styrende. Det skal være et ideologisk og politisk åpent prosjekt. Det betyr ikke at bistand er upolitisk, understreker Hegertun.

Agendas agenda

Agenda skal jobbe generelt med internasjonale spørsmål, men utviklingspolitikk vil være en viktig del. Til dette arbeidet har den sosialdemokratiske tenketanken hyret Rolf Vestvik, leder for samfunnsavdelingen i Flyktninghjelpen. I seks måneder skal han tenke nytt om blant annet utvikling.

Mens Civita omtaler sitt prosjekt som «ideologisk og politisk åpent», betoner Vestvik et prosjekt med forankring i venstresidens ideologi. Selv har han bakgrunn som rådgiver i SV.

– Det er store ulikheter mellom

venstre- og høyresidens utviklingspolitikk. Først og fremst er det uenighet om hva som er hovedutfordringene i fattigdomsbekjempelse; er det klima, er det omfordeling, demokrati... Og det er uenighet om hvilke virkemidler som er best for å takle utfordringene, sier Vestvik til Bistandsaktuelt.

Han sier at han har påtatt seg jobben for å få være med på å forme fremtidens utviklingspolitikk.

Gerhardsen mener det er venstresiden som tradisjonelt har hatt eier-

«Det var Bill Gates som først tok kontakt med Civita. Han så potensialet for å samarbeide med Civita om utviklingspolitikk.»

Nikolai Hegertun, prosjektleder i Civita.

skap til bistands- og utviklingsdebatten, men hun er glad høyresiden engasjerer seg.

– På årsmøter i SU, KrfU og AUF er det lett å se at internasjonale spørsmål er grunnen til at mange unge engasjerer seg i politikk, sier hun.

Milliardærstøtten

– Verdens nest rikeste mann støtter Civitas prosjekt. Den norske milliardæren Trond Mohn finansierer Agenda. Er det grunn til å bli skeptisk?

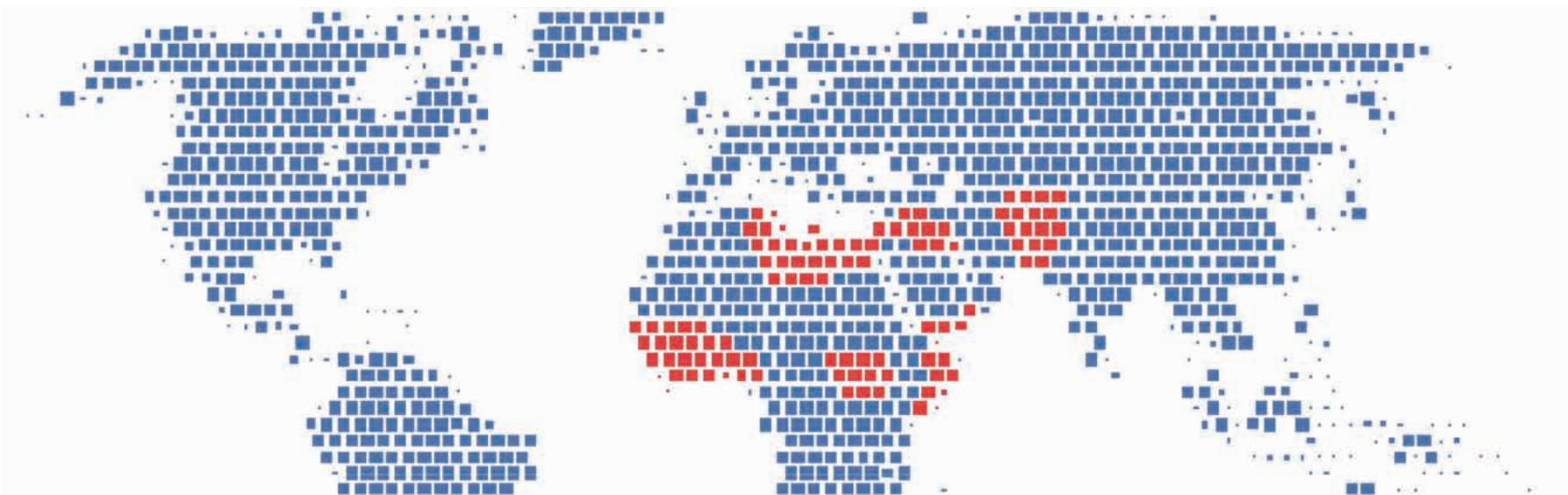
– Jeg tror vi skal være glade for at milliardærer, fra venstre eller høyre, bryr seg om utviklingspolitikk. Gatesstiftelsen har kommet med innspill, men det er ingen føringer. Civita og styringsgruppen står fritt til å velge fokus og konkludere, forsikrer Hegertun.

Civita er ikke alene om å få tenkestøtte fra Bill and Melinda Gates Fo-

undation. På spørsmål fra Bistandsaktuelt svarer stiftelsen at den støtter 48 tenketanker i 22 land. Men som en veldedig amerikansk stiftelse, er det ulovlig å støtte eller involvere seg direkte i partipolitiske aktiviteter eller lobbyarbeid, understreker de.

At miljøer i USA støtter politikkutforming i Norge er ikke nytt. Den som graver i bistandshistorien, finner at Chr. Michelsens Institutt i Bergen ble nær fullfinansiert av amerikanske Ford Foundation da de som første i Norge opprettet en avdeling som forsket på utviklingsspørsmål. Omvendt har det norske Utenriksdepartementet støttet forskning og utredninger i USA. Det skapte overskrifter i september da New York Times mente at blant andre Norge kjøper seg innflytelse i amerikansk politikk gjennom tenketanker i USA. ■

ANNONSE

Nytt masterprogram i sikkerhet- og kulturforsæelse

Bistandsarbeid i nye konfliktsoner

Oppstart i februar 2015
bi.edu/security

Du må kjenne omgivelsene for å yte god bistand – Stadig nye konfliktsoner krever mye av organisasjoner som opererer internasjonalt. Sikkerhetskompetanse er essensiell for god bistandsarbeid. Taktiske beslutninger under usikkerhet og i ekstreme situasjoner krever øvelse og kompetanse. Lær av eksperter i sikkerhet og relevante organisasjoner. Bygg nettverk med aktører som arbeider med beredskapsarbeid Norge og internasjonalt.

8 Aktuelt

Voldsom vekst for Flyktn

For ti år siden hadde Flyktninghjelpen 1200 ansatte og driftsinntekter på 465 millioner kroner. I dag har organisasjonen over 5000 ansatte. Årets omsetning vil bli på om lag 2,4 milliarder. **Av Tor Aksel Bolle**

Ingen annen norsk hjelpeorganisasjon er i nærheten av en lignende vekst. Hadde Flyktninghjelpen vært en vanlig norsk bedrift ville aksjene ha skutt til værs og generalsekretær Jan Egeland ville blitt portrettintervjuet i Dagens Næringsliv og i Finansavisen.

– Vi gjorde noen viktige, strategiske valg for 8-10 år siden som la grunnlaget for veksten, men uten at det har vært et mål i seg selv, sier Rolf Vestvik.

Lederen for samfunns- og informasjonsavdelingen (nå i permisjon – se sak side 6) har jobbet i Flyktninghjelpen siden 2005. Han har sittet i ledergruppa i hele perioden hvor organisasjonen har hatt en enorm vekst.

Store tall

– Vi har gått fra å være en middels stor norsk rettighetsorganisasjon til å bli en tung internasjonal humanitær aktør, sier Vestvik.

Han viser til at ledelsen i 2005 satte seg et mål om at Utenriksdepartementet og Norad maksimalt skulle stå for halvparten av organisasjonens inntekter.

– Dette var en milepæl. På grunn av den beslutningen begynte vi i 2005/2006 aktivt å søke nye finansieringskilder og partnere ute, forteller Vestvik.

Han forteller at organisasjonen tidlig identifiserte EU som en potensiell giver og etablerte derfor et eget kontor i Brussel.

– Nå er vi den humanitære organisasjonen som får nest mest penger av EU. Vi har i dag også et voksende samarbeid med britiske Dfid, svenske Sida og FN, sier Vestvik.

Han mener også at det var viktig at man i Flyktninghjelpen bestemte seg for å spesialisere seg på noen vanske-

« Vi har gått fra å være en middels stor norsk rettighetsorganisasjon til å bli en tung internasjonal humanitær aktør. »

Rolf Vestvik, sjef for samfunns- og informasjonsavdelingen.

Rolf Vestvik.
Foto: Flyktninghjelpen

lige områder. Blant disse var Afrikas Horn og Afghanistan.

Rasmusson viktig

– Det har gjort oss til en interessant samarbeidspartner for mange givere. At Flyktninghjelpen, som tidligere var en organisasjon som også fokuserte på Norge, i dag er en reinspikka *internasjonal* humanitær organisasjon, er en viktig grunn til veksten. Det er arven etter tidligere generalsekretær Elisabeth Rasmusson, sier Vestvik

– Så det var hun som var hjernen bak dette?

– Hun, styret og organisasjonens ledergruppe var veldig klar på at en ønsket at Flyktninghjelpen skulle være en *internasjonal* humanitær organisasjon.

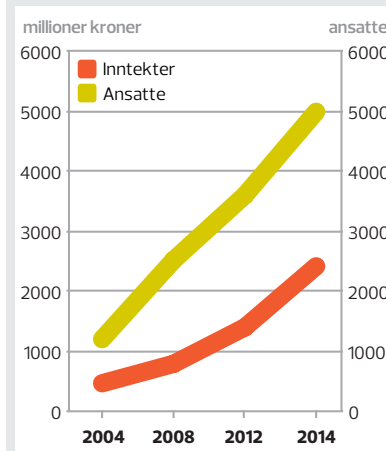
– Men har ikke utviklingen i de landene dere jobbet i også hatt noe å si?

– Selvfølgelig. Vi har stort sett jobbet i 20–25 land hele tiden, men vi gjør mer i hvert enkelt land enn tidligere. At vi er dypere inne i del land preget av konflikter og hvor det er krevende å jobbe bidrar selvsagt til at vi er en aktuell partner for mange store givere

– I en Norad-rapport fra i fjor får Flyktninghjelpen kritikk for at valg av prosjekter i stor grad styres av finansieringsmuligheter. Løper dere etter penger og katastrofer?

Flyktninghjelpen

Norge største humanitære organisasjon. Ca. 170 ansatte i Oslo, omlag 4800 medarbeidere i 25 forskjellige land. Får støtte fra blant annet UD, Norad, FN, EU, britiske Dfid og svenske Sida.

– Nei. Vi har stort sett jobbet i det samme antall land i mange år, og vi holder fast i at vi skal ha 5 kjernekompetanser som vi skal være gode på. Men det ligger jo i sakens natur at det er lettere å få penger til for eksempel en sultkatastrofe enn et demokratiprojekt. Mye av vår finansiering er ett-årig, og vi må arbeide hardt for å finne finansiering til de

Flyktninghjelpen har vokst med rekordfart. Bildet er fra Zaatarleiren i Jordan.

Foto: NRC/Chrisitan Jepsen

inghjelpen

ulike prosjektene. Men det er alltid behovene til de som trenger hjelp som skal styre vår innsats.

Lite privat støtte

– Dere er flinke til å få penger fra store institusjoner og givere, men samler inn veldig lite penger fra vanlige nordmenn. Mangler organisasjonen folkelig støtte?

– Flyktninghjelpen er en stiftelse, ikke en medlemsorganisasjon. Men vi er ikke gode nok til å samle inn penger fra private givere, og vi ønsker å bli bedre til det. Vi har jo prioritert EU, FN og så videre og brukt lite penger på innsamling i Norge. Men når vi er på tv, for eksempel ved den årlige artistgallaen, får vi mye støtte fra private givere.

– At dere jobber i vanskelige land er noe av årsaken til veksten. Samtidig har flere ansatte blitt angrepet, kidnappet og drept de siste årene. Hva er en akseptabel risiko for de ansatte?

– Det er et veldig vanskelig spørsmål. Vi bruker veldig mye tid og ressurser på sikkerhet. Samtidig er det en risiko ved å jobbe i mange av de landene hvor vi har programmer. Vi skal beskytte våre ansatte, men ønsker også å nå folk der behovene er store.

Ingen andre norske

– Oxfam, ActionAid med flere har

flyttet hovedkontorene sine til land i «sør». Er det aktuelt for Flyktninghjelpen?

– Å flytte hovedkontoret ut er ikke aktuelt for øyeblikket, både fordi det er viktig for oss at vi er en norsk organisasjon og fordi Norge fortsatt er vår største bistandsgiver. Men vi har allerede egne kontorer i Brussel, Genève, Dubai, Addis Abeba. Og vi vurderer å åpne et kontor i USA. I tillegg har vi gjennomført en regionalisering av organisasjonen slik at mer operativ ledelse er flyttet nærmere der krisene er.

– Er du overrasket over at ikke andre norske organisasjoner har gjort som dere?

– Ja, jeg er faktisk litt overrasket at ikke flere organisasjoner har orientert seg mer mot det internasjonale markedet. Vi har kontorer i Brussel, Genève og Addis Abeba. Det er ingen andre norske organisasjoner som har kontor i noen av disse byene.

– Er det kanskje på tide å trække inn bremsen nå?

– Som sagt har vi ikke ytterligere vekst som noe mål i seg selv. Jeg ser imidlertid flere områder hvor vi kan øke vår aktivitet, men samtidig er det også mulig at det blir vanskeligere å få penger til for eksempel Afrikas Horn, hvor vi er store. Så det er vanskelig å spå, men det er ikke usannsynlig at vi kommer til å vokse også i årene som kommer. ■

Ny rapport om sivil samfunnbistand:

– Bør kutte fordyrende mellomledd

Organisasjoner i sør bør få mer bistand direkte, i stedet for at pengene går via norske partnere. Det er anbefalingen i ny evalueringsrapport. **Av Asle Olav Rønning**

EN FERSK EVALUERING som tar for seg funksjonen til paraply- og nettverksorganisasjoner som Digni, Atlas-alliansen og FOKUS, konkluderer med at mer av de norske bistandskronene bør gå direkte til partnere i sør.

Totalt er åtte ulike paraplyorganisasjoner og nettverk vurdert.

– Norad bør overveie å øke andelen av midler innenfor sivilsamfunn som går til organisasjoner i sør, sier konsulent Svend Erik Sørensen som har ledet evalueringsarbeidet til Bistandsaktuelt.

Evalueringen er gjort av det svenske firmaet Niras AB, i samarbeid med norske Chr. Michelsens Institutt (CMI).

Rapporten tar til orde for en egen kartlegging av mulighetene for å endre pengestrømmen fra nord til sør og hva dette vil bety for måten frivillige organisasjoner i Norge jobber på.

I RAPPORTEN ER det hentet eksempler fra Nepal og Tanzania. Begge disse landene har ifølge rapporten sterke, frivillige organisasjoner som er i stand til å ta imot bistand direkte fra Norge på en forsvarlig måte.

– Bistanden kan gis mer effektivt om man kutter ut fordyrende mellomledd. I noen tilfeller går bistanden fra Norad gjennom femsledd før den ender opp hos mottagerne, sier Sørensen.

Det er allerede gjort noen forsøk med å tildele midler direkte til organisasjoner i sør. Underdirektør Gunvor Skancke i Norads avdeling for sivil samfunn sier at det uavhengig av den nye evalueringen arbeides med å øke omfanget av dette.

– Vi er i ferd med å gjøre det evalueringen anbefaler. Samtidig ser vi at norske organisasjoner

ofte har en merverdi, sier hun til Bistandsaktuelt.

Hun understreker at et av sluttmålene er å styrke sivilsamfunnet i land i sør, og stiller spørsmålet:

– Vi ser nå at noen organisasjoner i sør er i ferd med å vokse seg sterke, hvorfor skal vi da gå veien om norske organisasjoner?

DA EVALUERINGSRAPPORTEN nylig ble presentert i Oslo, var kommentarene fra norske frivillige organisasjoner ikke udelt positive.

Daglig leder Andrew Preston i ForUM for Utvikling og Miljø medga imidlertid at debatten burde vært tatt for lenge siden.

– Det er helt riktig å se på dette. Vi burde etter min mening sett på dette allerede for 20 år siden, sa han.

Samtidig trodde han ikke at det ville være noe å tjene økonomisk på å kutte de norske mellomledene. Han la også vekt på at maktforskjellene mellom nord og sør uansett vil bestå.

GENERALSEKRETÆR Jørn Lemvik i Digni er kritisk til evalueringsrapporten, og mener at den i liten grad peker på muligheter for forbedring innenfor dagens modell. Lemvik mener at det er naivt å tro at det er enkelt å samarbeide direkte med organisasjoner i sør fra Norads kontorer i Oslo.

Samtidig mener han at utgangspunktet for en diskusjon bør være det beste:

– Vi har alle felles målsetting. Vi jobber for at verden skal bli bedre i de områdene der vi har programmer, og for at folk skal rette ryggen og ta ansvar for egen framtid, sier han til Bistandsaktuelt. ■

Les en lengre versjon av saken på www.bistandsaktuelt.no

Svend Erik Sørensen, konsulent. Foto: Asle Olav Rønning

« Bistanden kan gis mer effektivt om man kutter ut fordyrende mellomledd. »

Svend Erik Sørensen, konsulent

10 **Aktuelt**

– Brenne skog? Den tid er forbi!

Brenne skog for å få mer jord? Det er fortidas løsning, mener bøndene i Alta Floresta – ved «inngangsdøren til Amazonas». For 35 år siden sto de i frontlinjen for å omgjøre regnskog til beitemark. Nå klarer de seg med mye mindre jord.

Av **Gunnar Zachrisen, i Brasil**

Før hadde jeg 25-30 kuer. Nå har jeg 40 på et mindre område, og melkeproduksjonen er nesten doblet, sier bonden Agostinho Oliveira.

Etter at kvegbonden i flere tiår har drevet på samme vis, har han nå plutselig, som 56-åring, begynt å introdusere ulike typer ny teknologi på farmen. Han har delt opp farmen i 16 inngjerdete beiteområder, han har introdusert en ny type gress og han har startet med systematisk kalking og gjødsling.

Målet er at kveget skal få optimal ernæring. Snart skal han også gjenplante skog på deler av eiendommen.

Tiltakene er iverksatt etter råd fra et team av agronomer og skogingeniører. De er ansatte i kommuneadministrasjonen i Alta Floresta, nord i delstaten Mato Grosso. Rådgivningen er ledd i et stort prosjekt støttet av Amazonas-fondet, Norges største bistandsprogram.

– Før hadde jeg bare ett stort område, men jordsmonnet ble etter hvert dårligere. Gresset ble beitet ned. I tillegg hadde vi problemer med blodsugende insekter som påførte kuene sykdommer, sier småbrukeren. Mens han forteller sin historie, varter familien opp med velsmakende ost og deilig kald melk fra gårdens egen produksjon.

Reiste 250 mil

Oliveira er en av titusener småbønder som kan sies å ha stått bak avskogingen av Amazonas. For 35 år siden kom han som innflytter sammen med foreldrene sine og en svoger. De kom helt fra delstaten Paraná sør i landet, en reise på om lag 250 mil. Familien var på jakt etter jord, og slo seg ned i nybyggerområdet der de hadde hørt at det var billige eiendommer å få kjøpt.

På det tidspunktet var Brasil styrt av et militærregime. Regimet, som satt ved makten fra 1964 til 1985, mente regnskogen var uproduktiv og verdiløs. Samtidig var det mange småbønder som trengte jord. Derfor fikk forretningsmannen og gründeren Ariosto da Riva i oppgave å «kolonisere» den sørlige delen av Amazonas-skogen. Militærregimet solgte ham et enormt område med naturskog i den nordlige delen av delstaten Mato Grosso. Oppgaven var å utvikle området, og selge det videre til bønder og gullgravere.

«O ultimo bandeirante», den siste ekspedisjonsleder, er han blitt kalt. Han var ansett som en målrettet og effektiv mann. Riva og hans firma hadde all makt. Hans ord var lov. Men han opptrådte med varsomhet og kløkt.

Gjorde mye godt

Kvegbonden Oliveira husker godt «nybyggertida». Han oppfattet Riva som en støttespiller for småbøndene.

– Vi kjøpte av Riva. Han var en bra mann, som gjorde mye godt, sier han.

I 1976 startet Riva og hans menn arbeidet med å lage en vei inn i skogen. Med motorsager skar de seg kilometer for kilometer innover. Det var et tungt og møysommelig arbeid. Da

Kvegbonden Agostinho Oliveira har tatt i bruk nye, effektive metoder. Nå trenger han ikke lenger å utvide beiteområdene på bekostning av skogen.

Foto: Gunnar Zachrisen

de hadde kommet tilstrekkelig langt laget de en rydning. Der grunnla Ariosto da Riva det som skulle bli til byen Alta Floresta. Byens inntekter de første årene kom fra kveg, tømmerdrift, gullgraving og salg av kastanjer.

I dag er det en velfungerende by på 50 000 mennesker der Ariosto da Rivas menn hogde seg en lysning i skogen. Der bønder og tømmerhoggere saget seg gjennom metertykke kastanjetrær er det nå butikkskilt med engelske navn og asfalterte gater. En pizzarestaurant med plass til 200 gjester viser fotball på storskjerm der apene tidligere kastet seg i lianene. Rundt byen er det store gressletter, beiteland der kveget må lete lenge for

å finne et skyggefullt tre å legge seg under. Ingenting kan minne oss om at dette en gang var en del av Amazonas' tropiske skoger.

Motorsagmassakre

I 1980, fire år etter at Riva grunnla byen, besøkte daværende president Joao Figueiredo området: «...Alta Floresta har rett til å være stolt over å være et sted som på rekordtid, ble til en by. Dette er unikt i vårt lands historie.», sa militærregimets fremste leder.

Om miljøvernere skulle ha holdt den samme talen, ville de kanskje ha kalt det en motorsagmassakre eller starten på en økologisk katastrofe. I mange år etterpå var kvegbøndenes

Han ble kalt det «20. århundrets siste ekspedisjonsleder». Militærregimet ga Ariosto da Riva i oppgave å omgjøre den unyttige regnskogen til produktiv jordbruksland.

Arkivfoto

«Kolonisatoren» Ariosto da Riva (til h.) ledet i 1976 arbeidet med å lage en vei inn i regnskogen. Med motorsager skar de seg kilometer for kilometer innover. Da de hadde kommet tilstrekkelig langt laget de en rydning. Der grunnla de byen Alta Floresta.

Arkivfoto

nedbrenning og hogging av naturskog den største drivkraften i den dramatiske avskogingen i Alta Floresta. I dag er 54 prosent av skogen i kommunen borte.

Slik var det mange steder i Brasil, i grenseområdene opp mot regnskogen. Et mer eller mindre organisert angrep for å omgjøre «verdiløs» naturskog til inntektsbringende jordbruk. Først kom jordløse småbønder som hadde reist fra andre deler av landet. De hogde skogen og begynte med kvegdrift. Etter noen år med nedbeiting og gradvis ødeleggelse av jordsmonnet var det behov for å rydde enda mer land. Ofte ble beiteland solgt videre til større kvegfarmere eller til storbønder som ville dyrke korn, soya og andre grøder i stor skala.

Kraftig økt verdi

Organisasjonen Union of Concerned Scientists gir kvegbøndene et hovedansvar for avskogingen i verdens største tropiske regnskog.

«Brasil er verdens største eksportør av oksekjøtt, og en fjerdedel av kjøttet kommer fra Amazonas og områder som tidligere utgjorde en del av den tropiske skogen. Landets kvegfarmere har ekspandert nordover

i Amazonas fordi landeiendommer er billigere der. Når skogen fjernes øker verdien på eiendommene 5-10 ganger. Kvegdrift i Amazonas kan være lønnsomt selv om produktiviteten (kjøttvekt per acre per år) ofte er svært lav», skriver organisasjonen.

En studie fra 2008 viste at 91 prosent av området i Amazonas som er avskoget siden 1970 brukes til beiteland for kveg. En av konsekvensene av avskogingen er at nedbøren har blitt mindre, tørkeperiodene er blitt lengre og inntjeningen i landbruket andre steder i landet er svekket.

Skoglov

Men i Brasil er mye endret siden Ariosto da Rivas glansdager (han døde i 2003), da «utvikling» og økonomisk

vekst trumfet ethvert miljøargument. Avskoging, klimaendringer og sviktende nedbør er blitt en del av den politiske debatten. Tross sterke motkrefter i landbrukslobbyen, har landet fått på plass verdens mest omfattende miljølovgivning. I 1996 ble det vedtatt en skoglov som stilte krav om minst 80 prosent skog på private eiendommer, men håndhevelsen av loven var ennå svak.

I 2004, under Lula da Silvas første

regjering, vedtok Kongressen en omfattende plan for å bekjempe avskoging og beskytte eksisterende skoger. Siden har det også skjedd en rekke miljøreformer i form av styrket overvåking og kontroll. I tillegg har miljøvernere og de mektige landbruksorganisasjonene begynt å snakke sammen.

Avskogingsraten i Amazonas var på topp i 2004. Det året forsvant 27400 kvadratkilometer skog, et område tilsvarende Hedmark fylke. →

«Jeg husker godt Ariosto da Riva. Han var en bra mann som solgte eiendommer billig til oss småbønder.»

Agostinho Oliveira, kvegbonde.

Økosystemet Amazonas omfatter en rekke delstater. I de sørlige deler av området er mye skog borte. Økosystemgrensen går tvers igjennom flere delstater, blant annet Mato Grosso.

12 Aktuelt

Bonden Agostinho Oliveira leder hver dag kveget til et inngjerdet område med næringsrikt gress. Gården er delt opp i 16 områder som er avgrenset med elektriske gjerder. Foto: Gunnar Zachrisen

→ Men siden den gang er avskogingen redusert med 79 prosent. Hovedårsaken er strengere håndheving av lover og bedre kontroll.

Hogst-versting

Også for kommuneadministrasjonen og bøndene i Alta Floresta har en skjerpet miljølovgivning og kontroll medført endringer.

– I 2006 havnet Alta Floresta på

Miljøverndepartementets «versting-liste», en oversikt over de kommunene i Amazonas som sto bak mest avskoging. Uten å ha miljøsertifikater for sine eiendommer ble det ulovlig for bøndene her å selge kveg, selv på det lokale markedet, forteller prosjektleder for miljøprosjektet i Alta Floresta, José Alesandro.

Svaret fra kommunen ble et stort prosjekt for å tilby bøndene miljøserti-

fisering, kombinert med rådgivning og tiltak for å forbedre beiteområder og å gjenplante skog langs vannkildene. Prosjektet fikk støtte fra Amazonas-fondet (Norges største bistandsprogram), et miljøfond som administreres av den statlige utviklingsbanken BNDES. Siden den gang er millioner av kroner blitt brukt på ståltråd, gjerdestolper, frø og planter.

– Det tok oss seks år å få kontroll på avskogingen og komme oss ut av listen igjen, sier Alesandro.

Kommunens miljøsekretariat kan i 2014 vise til at avskogingen i kommunen nærmer seg null og at 80 prosent av bøndene har fått miljøsertifikater for sine eiendommer. Sertifikatene forplikter samtidig bøndene til å foreta ulike miljømessige forbedringer, blant annet treplanting på områder som har vært avskoget.

Kjøpestopp

Avtaler mellom myndigheter, næringsliv og miljøorganisasjoner om selvpålagte restriksjoner er en annen del av «den nye tid» i Brasil.

I juli 2009 erklærte de største slakteriene og distribusjonsselskapene at de ville nekte å kjøpe slaktedyr fra enhver gård som sto bak avskoging. Det var et drastisk skritt i et land som

er verdens største eksportør av storfekjøtt. En fjerdedel av kjøttet kommer fra områder som en gang var dekket av Amazonas-skog. Et tilsvarende moratorium (kjøpestopp) for soya fra Amazonas ble vedtatt i 2006 og har vært en suksess.

– Vi lever godt med soyamoratoriet for Amazonas. Det fordrer litt ekstra av oss i form av kontroll og rådgivning, men dette dreier seg om et område der det i utgangspunktet finnes svært lite soya, sier leder av organisasjonen APROSOIA, Almir Dalpasquale.

Han viser til at Brasil råder over et kjempestort område med avskogede områder, utenom Amazonas, særlig jord som er tatt i bruk som beiteland og som har lav avkastning per i dag. Derfor er det ingen grunn til å fjerne mer naturskog.

Kan doubles

– Med enkle grep er det mulig å doble produktiviteten på det området som allerede er avskoget, sier Dalpasquale.

Han viser til en ny rapport fra sentrale landbruksforskere (se side 13). Ifølge soyabøndernes talsmann er produsenter av korn, soya, palmeolje og sukker allerede i full gang med å introdusere ny teknologi, og resultatene viser seg i form av økt produktivitet.

– Kvegbøndene derimot er mer konservative, og henger litt etter, mener han.

Det er en beskrivelse, kvegbonden Oliveira, ikke vil ha hengende på seg. Han er innstilt på å prøve nye teknologi. – Se her, sier han. – Dette er mitt nyeste prosjekt. En fiskedam! Ved første «høsting» fikk jeg 10 500 kilo fisk. Hva tror du? Dette vil gi gode inntekter! ■

Den unge agronomen Darline Trindade Carvalho har gitt kvegbonden Agostinho Oliveira gode råd om mer effektive dyrkingsmetoder. Her viser han fram miljøsertifikatet som gjør at han igjen kan ta opp banklån og selge kveg.

« Vi kom på en liste over kommunene med størst avskoging. Det tok oss seks år å snu trenden. »

José Alesandro, prosjektleder for kommunalt miljøvern.

Ny rapport: Produktiviteten kan tredobles

En ny rapport fra ledende forskningsinstitusjoner i Brasil konkluderer med at landets landbruk er håpløst umoderne. Den gode nyheten er at det finnes et enormt potensial for økt produksjon. Uten å hogge et eneste tre. **Av Gunnar Zachrisen**

«**P**roduktiviteten i Brasils landbruk tilsvarer bare en tredjedel av sitt potensial. Bare ved å øke produktiviteten til halvparten av sitt potensial vil man kunne dekke forventet vekst i etterspørsel etter kjøtt, kornavlinger, treprodukter og biodrivstoff fram til minst 2040. Dette vil kunne skje uten noen ytterligere avskoging», heter det i rapporten.

Den nåværende produktiviteten på Brasils beitemarker (94 millioner dyr) utgjør 32-34 prosent av anslått bæreevne (274 – 293 millioner dyr). Dette indikerer et betydelig potensial for økt produktivitet, konkluderer forskerteamet under ledelse av Benjamin Strassburg fra Universitetet i Rio de Janeiro.

Lar være å gjødsle

Forskerne har funnet en rekke ulike årsaker til lav produktivitet. Blant de mest framtrepende årsakene er et gjennomgående lavt teknologisk nivå. Overbeiting og manglende vedlikeholdsgjødsling er vanlig. På sikt svekker dette kvaliteten på beiteområdene og bidrar til en mangelfull dyreforvaltning (helse, ernæring og avl).

Spekulasjon med landbrukseidommer er et annet problem, der lovverket åpner for at jord som ikke brukes kan beslaglegges. I denne sammenhengen blir kvegdrift et virkemiddel for å sikre seg eiendommer, mens målet er å selge videre, mener forskerne.

Usikre forhold knyttet til eiendomsrett og -registre er et tredje problem, som tjener til å svekke in-

vesteringsviljen rundt bedre teknologi. Mangel på tilgang til langsiktige lån og miljøsertifikater for å få lån, er andre hindringer for myndighetenes krav om at bønder må ha økonomisk omstilling. Tilsvarende er det begrensninger i tilgangen til opplæring og kursing i hvordan bøndene kan forbedre produktiviteten i kvegdriften.

Brakkland

Det anslås at mer enn 50 prosent av det totale området beitemark i Cerrado-biomet (pampasen) og mer enn 60 prosent i Amazonas-biomet har svekket jordsmonn. Store områder er også rent brakkland.

Den gode nyheten er at det også finnes eksempler på mer intensiv, bærekraftig beitemark- og kvegproduksjon i Brasil. Å etablere og drifte slike produksjonssystemer forutsetter likevel mer kapital og arbeidskraft enn under dagens tradisjonelle kvegdrift.

En svært god nyhet er det også at økt produktivitet kan frigjøre enorme områder til gjenplantning av skog. Om beitemarksproduktiviteten øker med 70 prosent av sin bæreevne vil 36 millioner hektar jord kunne frigjøres. Det betyr samtidig at skogen vil binde store mengder klimagasser. ■

Produktivitet (i mill. dyr)

Produktiviteten i Brasils kvegdrift er svært lav, mener forskere. Manglende gjødsling og kalking av beitemarkene er vanlige problemer. Foto: Ken Opprann

En fornøyd Dilma Rousseff konstaterer at valgseieren er et faktum og at hun kan fortsette i ytterligere fire år i presidentstolen. Foto: NTB-Scanpix/AFP/Evaristo

Valget i Brasil:

– Dårlig nytt for urfolk og miljø

En knapp seier for sittende president Dilma Rousseff ble resultatet av presidentvalget i Brasil, Norges største bistandsland. Miljøkandidaten Marina Silva røk overraskende ut allerede i første runde. **Av Gunnar Zachrisen**

REGNSKOGFONDETS representant Lars Løvold tror valgfallet er dårlig nytt for miljø og urfolk.

– Dilma Rousseff har nedprioritert miljø og urfolk sammenlignet med de foregående presidentene. Hun har blokkert opprettelse av nye indianerterritorier og krav om utvidelser av eksisterende, og hadde inntil kort tid før valget redusert mengden naturvernområder i Brasil, sier Løvold som har vært stasjonert i Brasilia det siste året.

Den tidligere lederen av Regnskogfondet forteller at Rousseff likevel, to uker før annen valgømgang, opprettet sju nye verneområder.

– Det brakte naturvernsaldoen hennes i pluss, men det forhindret likevel ikke at hun er den presidenten som har opprettet færrest nasjonalparker og verneområder siden militærdiktaturet, sier Løvold.

Høyrebølge

Utfallet av valgene til Kongressen bidro ytterligere til å dempe optimismen blant landets miljøvernere og urfolksgrupper.

– Den såkalte godseierlobbyen, som er en konservativ, tverrpolitisk allianse knyttet til storskalajordbruk og kvegdrift, økte med en tredjedel. Den har nå absolutt flertall i Kongressen. Det betyr, med all sannsynlighet, enda vanskeligere vilkår for dem som slåss for skogbevaring og respekt for urfolks rettigheter, sier han.

Løvold mener valgfallet vil vanskeliggjøre arbeidet for å motvirke avskogingen.

– Vi så tendenser til det i fjor. Da økte avskogingen med 29 prosent sammenlignet med 2012 – som riktignok var det året som hadde den laveste avskogingen siden målingene av avskoging startet i 1988. Om 2013 represente-

rer det første året i en oppadgående trend, eller bare et enkeltstående avvik i den nedadgående trenden siden 2008, avgjøres av den politikkene som president Dilma Rousseff velger å føre når hun begynner på sitt annet mandat 1. januar 2015, sier Løvold.

Lars Løvold, Regnskogfondets representant i Brasil.

Foto: Regnskogfondet

80-prosentmål består

To faktorer gir ham likevel et visst håp og peker i motsatt retning.

– Den talen Dilma Rousseff holdt valgnatten, da den knappe seieren var sikret, inneholdt sterke løfter. Hun skulle lytte mer, bekjempe korrupsjon enda mer effektivt «uansett hvem det måtte ramme» og lovet å være mer inkluderende. Og Brasils offisielle mål om å redusere avskogingen i Amazonas med 80 prosent innen 2020 ligger fast.

– Norge har allerede investert rundt 4,6 milliarder kroner i arbeidet for å bevare regnskogen i Brasil. Vil Amazonas-fondets arbeid bli direkte påvirket av valgfallet?

– Amazonas-fondet har en klar målsetting, vel definerte områder som fondet skal støtte og en partipolitisk uavhengig forvaltning. Jeg tror fondet vil fortsette å videreutvikle og effektivisere sin virksomhet. Men effekten av alle de programmene og prosjektene som Amazonas-fondet støtter, avhenger av den overordnede politikken for Amazonas-regionen. Er denne politikken dårlig, blir effekten av de prosjektene fondet støtter mindre, sier Løvold. ■

Ebola- krisen kan endre norsk helse- bistand

Ebola-krisen viser at norsk og internasjonal helsebistand har vært for ensidig de siste årene, mener flere norske helseeksperter. Det er blitt satset for mye på store helsefond og for lite på å styrke helsevesenet i fattige land.

Av Tor Aksel Bolle og Espen Røst

Det pågående ebola-utbruddet har skapt debatt om helsebistanden. Ekspertene hevder krisen som nå utspiller seg, med et ebola-virus ute av kontroll, kunne vært avverget. Har Norge og andre bistandsland bommet med sin bistandssatsing, og satset for mye på fond som retter seg mot enkelt sykdommer på bekostning av å bygge velfungerende helsesystemer i utviklingsland? Ja, mener en rekke eksperter.

– I vår iver etter å oppnå målbare og raske resultater har vi glemt at helseinfrastrukturen må være på plass. Da Norge begynte å støtte de store helseinitiativene, var vi enige om at disse satsningene måtte komme i tillegg til utbyggingen av helsesystemene i de fattige landene, sier Sigrunn Møgedal.

Hun er lege, bistandsarbeider og en av de i Norge som kan mest om helse, utvikling og bistand. Den tidligere direktøren for Diakonhjemmets internasjonale senter var blant annet statssekretær i UD i den første Stoltenberg-regjeringen og hun har hatt en rekke tunge internasjonale verv. Hun var sentral da Norge begynte å støtte blant annet GAVI og Det globale fondet for bekjempelse

av aids, tuberkulose og malaria.

Møgedal mener både Norge og andre givere har latt seg blende av de store internasjonale helseinitiativene og resultatene de har oppnådd.

– Det er så enkelt å putte penger inn i for eksempel GAVI, mens det å bidra til å utvikle et skikkelig helsevesen er veldig komplisert og langsiktig arbeid. Derfor har utviklingen av helsesystemer havnet i bakleksa, sier Møgedal.

– Feil balanse

Den erfarne helsearbeideren får støtte av Sidsel Roalkvam, førsteamanuensis ved Senter for Utvikling og Miljø ved UiO, med global helse som spesialfelt.

– Vi har vært altfor opptatt av de ulike helsefondene. Det har gitt en fantastisk kunnskap og bidratt til veldig mye bra for eksempel på vaksinefronten og på barn og mødres helse. Men satsingen har også gjort at vi ikke vet noe om det som skjer mellom disse innsatsområdene. Og landene selv har ikke en infrastruktur

«Ebola-krisen vil tvinge frem en endring i helsebistanden.»

Sigrunn Møgedal, lege og helseveteran. Foto: UD

John-Arne Røttingen, smitteverndirektør. Foto: UiO

De fleste ebola-utbruddene har tidligere vært på landsbygda, der folk bor spredt – da har ebolaen dødd ut av seg selv. I byer er faren for ukontrollert spredning langt større. Her blir en mann mistenkt for å ha dødd av viruset båret ut fra sitt hjem i et slumområde i utkanten av Liberias hovedstad.

Foto: Ahmed Jallanzo / EPA / NTB Scanpix

som gjør at de kan takle en slik krise som ebolaen nå er blitt, sier hun.

Også Ottar Mæstad, direktør for Chr. Michelsens institutt (CMI) og ekspert på global helse og utvikling, er kritisk.

– Balansen mellom fondenes egne satsinger og utvikling av helsesystemer har etter min mening blitt helt feil, jeg mener det burde vært satset mer på å utvikle de nasjonale helsesystemene. Dette er eksempler på hvordan jaget etter raske målbare resultater kan undergrave mer langsiktige resultater. Jeg håper at ebola-krisen gjør at givene nå i større grad ser behovet for også å styrke helsesystemene, sier han.

Små forhold

– Det er små forhold som gjør at utbrudd blir en epidemi, eller noe som brenner relativt raskt ut, sier John-Arne Røttingen, smitteverndirektør i Folkehelseinstituttet og professor i helsepolitikk og global helse ved Universitetet i Oslo og Harvard.

Han forklarer hvorfor ebola-viruset bringer diskusjonen om norsk helsebistand frem i lyset. Nylig ble Nigeria og Senegal "friskmeldt" for ebola.

– For ebola ser vi nå omtrent en

dobling hver 3. uke, og det er urovekkelige. Når sykdommen sprer seg til store og tett befolkede byer, skal det enda mer til for å stoppe utbruddet, forklarer Røttingen.

– Så hva kan man gjøre i en slik situasjon for å stoppe utbruddet?

– De fleste ebola-utbruddene har tidligere vært på landsbygda, der folk bor spredt – da har ebolaen dødd ut av seg selv. I det man får et utbrudd i en tettbeboet storby som Monrovia – er det potensielt stor fare for at utbruddet kan eksplodere, sier han.

Infrastruktur

Røttingen mener isolering, samt tidlig og god informasjon til befolkningen er de tiltakene som blir særlig viktig i en slik situasjon. Og da spiller kvaliteten på de rammede landenes helsevesen en stor rolle.

Smitteverndirektøren mener bistandens ensidige satsing på sykdomsspesifikke fond, har satt engasjementet for disse landenes egne helsesystemer i skyggen. Og det handler ikke kun om penger. Røttingen viser til en rapport fra Chatham House tidligere i år som beregnet at det ville koste 86 dollar per innbygger å bygge ut landenes helsevesen i tilstrekkelig grad.

– Slik bistanden nå er innrettet, har ikke de landene som nå er rammet ressurser til klassisk folkehelsearbeid og smittevern, mener professoren.

– Endring nødvendig

– Dette ebola-utbruddet viser at vi fremover må bruke penger slik at de fattigste landene får en beredskap for «uvanlige» helsetrusler. Ebola-krisen vil tvinge frem en endring i helsebistanden, men også hvordan vi organiserer, koordinerer og finansierer globale systemer, sier Røttingen.

Han mener norske myndigheter samlet må forstå at bistanden alene ikke kan ta tak i disse utfordringene, og at Utenriksdepartementet ikke alene bør forvalte internasjonale helsemidler.

– Ebola-krisen viser at det må jobbes målrettet med å forandre hvordan vi innretter et internasjonalt helseengasjement. Sektordepartementene som Helsedepartementet må forvalte et globalt ansvar, for eksempel ved å bistå i å få på plass globale ordninger og institusjonelle mekanismer som er beredt til å løse slike utfordringer. Jeg etterlyser bedre mekanismer for ressursbruken: Det kan være mer penger, men også en bedre koordinering av pengebruken som i dag skjer i hvert enkelt land og dels ukoordinert, sier Røttingen. ■

UD:

– Vi må høste lærdom av krisen

– Norge ønsker å høste lærdom av ebola-krisen og se nærmere på innretningen av helsebistanden, sier statssekretær i Utenriksdepartementet Hans Brattskar. **Av Espen Røst**

HAN MENER UTVIKLING av helseinfrastruktur versus store fond er et viktig spørsmål å se nærmere på.

– Helst bør dette foregå i et godt samspill med internasjonale aktører og med landene det gjelder, for å få mest effekt og utvikling, sier han.

Statssekretæren mener at Norge er blant pådriverne for å styrke fattige lands helsesystemer.

– Vi har arbeidet for at Den globale vaksinealliansen GAVI og Det globale

Hans Brattskar.

Foto: UD

fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria skal støtte opp om mottakerlandenes helsesystemer. GAVI besluttet i 2010, etter påtrykk fra blant andre Norge, at mellom 15 og 25 prosent av organisasjonens virksomhet skal gå til helsesystemstyrking i mottakerlandene. Norges støtte til disse organisasjonene bidrar derfor også til oppbygging av helseinfrastruktur, sier Brattskar.

– Vil ebola-krisen og den interna-

sjonale debatten som pågår i kjølvannet av den få konsekvenser for hvordan norsk helsebistand innrettes fremover?

– Norge, som er en betydelig bidragsyter til globale helseprosjekter, ønsker å høste lærdom av ebola-krisen og se nærmere på innretningen av helsebistand. Det vil skje i tett dialog med Verdens helseorganisasjon og det internasjonale giversamfunnet. Ebola-utbruddet i Vest-Afrika viser med all tydelighet hva som kan skje når helsesystemene ikke fungerer, og at vi må satse mer og vurdere innretningen, spesielt i sårbare stater, sier Brattskar. ■

toab@norad.no

Gaza skal bygges opp.

Verdenssamfunnet har gitt 35 milliarder kroner til Palestina. Bistandsaktuelt møtte familiene i Gaza som mangler vegger, tak, vann og kjøkken etter Israels «Operation Protective Edge». **Av Kyrre Lien (foto) og Per Christian Selmer-Anderssen (tekst) i Gaza**

Den halvannet år gamle datteren til Modi Hasanin var heldig. Lekesykkelen hennes ble spart under Israels «Operation Protective Edge» i sommer. Det var verre med familiens hjem. Det er bare en steinrøys igjen av stua. Taket er halvveis rast

sammen, veggene er dekket av presenning. Familien Hasanin har ikke lenger vann, kloakk eller elektrisitet. Alt familien med fem barn, to mødre og en ektemann har igjen er et provisorisk kjøkken, en trehjulssykkel og hverandre.

– *Taket kan falle ned når som*

helst, er dere ikke redde?

– Jo, det er klart vi er redde. Men hvor ellers skal vi dra? Og dette er mye bedre enn å bo på en skole. Dette er vårt hjem. Jeg takker Allah for at vi kan bo her, sier Modi Hasanin.

Vi møter familien i nabolaget Sha'af i bydelen Sjejaiya. Dette nabolaget ble spesielt hardt rammet da den israelske bakkinvasjonen startet 20. juli. Innbyggerne var advart på forhånd gjennom forhåndsinnspilte telefonmeldinger. Men ikke alle rakk å flykte. 78 mennesker ble drept i løpet av få timer denne dagen. Blant ofrene var 17 palestinske barn, 14 kvinner og 13 israelske soldater.

Israels motivasjon for å angripe

akkurat dette området av Gaza City, var de mange smuglertunellene som gikk fra Sjejaiya og over grensene til Israel. Det israelske forsvaret sa også at et hundretalls raketter hadde blitt skutt mot Israel fra det tett bebodde nabolaget.

– **Penger er ikke nok**

12. oktober arrangerte Norge og Egypt giverlandskonferanse sammen med Palestinas president Mahmoud Abbas. Da konferansen ble avsluttet samme dag, hadde 90 land og organisasjoner samlet inn 35 milliarder kroner som skal fordeles på gjenoppbygging av Gaza og til utvikling i det øvrige Palestina.

Panorama fra Gaza. Nå skal gjenoppbyggingen starte. Ifølge hjelpeorganisasjonene vil det med dagens tempo ta 20 år bare å bygge opp de ødelagte boligene.

Igjen.

– Dette solide resultatet viser massiv internasjonal støtte til det palestinske folk. Det er et sterkt signal om at verden står sammen om å gjenoppbygge Gaza. Vi forventer at Israel gjør sitt for å reversere stengningsregimet, slik at hjelpen faktisk kommer frem til sivilbefolkningen, og at samfunnet kan bygges opp igjen, sa utenriksminister Børge Brende.

På grunn av Israels blokade, får bare 30 lass med byggematerialer passere grensen til Gaza hver dag. I følge Flyktningshjelpen er behovet på 400 lass. Hvis den politiske situasjonen fortsetter slik den er i dag, vil det derfor ta 20 år å bygge opp boligene – uavhengig av økonomiske bidrag

fra verdenssamfunnet. Generalsekretær Jan Egeland er tydelig på at ikke penger er eneste løsningen på problemene i Gaza.

– Det er behov for politiske løsninger som kan gi folk på Gaza fremtidshåp, sier han og legger til:

– Mer enn 1,8 millioner mennesker er stengt inne på et område på størrelse med en vanlig norsk kommune – de fleste uten noen mulighet til å reise ut derfra og uten muligheter til å handle med omverden. Det skaper frustrasjon og tar fra ungdommen håpet om å få en jobb og en framtid. Dette resulterer i ekstremisme og bidrar ikke til å gi verken palestinere eller israelere sikkerhet, sier Egeland.

Oppbyggingen kan ta 20 år

120.000 palestinere ble hjemløse under Israels militæroperasjon i sommer. Da vi besøkte Gaza første skoledag i september, var 66.000 mennesker fortsatt bosatt på skolene. De sanitære forholdene var elendige, og noen måtte bo i telt i skolegården. En måned senere bodde fortsatt 57.000 mennesker på skolene. Hjelpeorganisasjonene gruer seg til vinteren.

– De 20 årene vi har beregnet til oppbyggingen, gjelder bare boliger. Jeg tør ikke tenke på hvor lang tid det vil ta hvis man regner med skoler og infrastruktur, sier Flyktningshjelpens områdeansvarlig i Gaza, Ruth Allan.

Vi møter henne i et klamt kontor

midt i Gaza City. En gammel turistplakat fra Palestinas strender henger på veggen. Strandbildet er det eneste som har et skjær av optimisme på kontoret. Ruth Allan selv er dypt pessimistisk.

– Det er umulig å få bygget opp noe som helst før blokaden lettes, slik Israel lovet etter krigen i 2012, sier Ruth Allan.

Tilbake i familien Hasanins sammenraste hjem spør vi:

– *Hvordan tror du situasjonen deres er ett år fra nå?*

Modi Hasanin trekker på skuldrene med en lett bevegelse, men blikket er fremdeles tungt.

– Det vet bare Allah. ■

18 Fotodokument

Jamal Isla jobbet et helt liv som kjøpmann i Israel. Men etter at Hamas vant valget i Palestina i 2007, ble han nektet adgang over grensen med varene sine. — Jeg hater ikke israelere. Hvorfor skulle jeg det? De er vennene mine og jeg kan ringe dem når jeg måtte ønske, sier Jamal Isla. Under «Operation Protective Edge» ble det tre etasjes familiehuset, supermarkedet på bakkeplan og sønnens hus over gata totalødelagt. Nå sover han hver natt på taket av ruinene. Det er her han føler seg hjemme.

Brødrene Rames og Taysir Houssous familier teller til sammen 22 mennesker. En gang bodde de over flere etasjer, nå bor den ene familien i første etasje, som er i ferd med å falle sammen — og den andre i en halv andreetasje. — Vi har ikke vann eller elektrisitet. Hvert måltid lager vi på et bål utenfor, sier Rames Houssou. I likhet med mange andre familier, flyttet de tilbake til ruinene så snart de fikk nyheten om en permanent våpenhvile.

Modi Hasanin bor i et totalødelagt hus i Sha'af med fem barn og to koner. Taket på huset kan rase når som helst, og Hasanin innrømmer at han er engstelig. Likevel er han takknemlig: - Dette er mye bedre enn å bo på en skole. Dette er vårt hjem. Jeg takker Allah for at vi kan bo her, sier han. Under Israels «Operation Protective Edge» ble 20.000 husstander totalødelagt. 80.000 hjem ble skadet.

Første skoledag. Da vi besøker nabolaget Sha'af er det første skoledag etter militæropasjonen. Mohamed Afana venter tålmodig på at han skal følges til skolen, for aller første gang. Fordi det er få skoler som kan brukes, blir skoledagen delt i to – så Mohamed begynner ikke før på ettermiddagen. Mange av skolene ble brukt som midlertidige bosteder for flyktninger under militæropasjonen, men myndighetene hadde lovt at skolene skulle være klare til undervisning i september. Flere foreldre valgte likevel å snu i døra da de så forholdene i skolebygningene.

20 Tema: Telenor i Myanmar

Enorme muligheter – og et vepsebol av utfordringer

■ Utenriksminister Børge Brende har lovet et taktskifte for norsk næringsliv i utviklingsland: Nå skal norske bedrifter gå hånd i hånd med bistanden. Telenor er det første av flere norske selskaper som satser i Myanmar. Telegiganten investerer seks milliarder kroner, har lovet å tilby mobilnett til 90 prosent av befolkningen og mener satsingen vil bidra til sosial utjevning.

■ Men skraper man så vidt i Myanmar's nypolerte overflate, finner man etniske motsetninger, konflikter med geriljagrupper og mektige narkokarteller – og en korrupsjonsjaget økonomi. I tillegg har Telenors underleverandører brukt barn som arbeidskraft og brutt selskapets sikkerhetsregler. Kan det norske selskapet bidra til utvikling i Myanmar?

Av Espen Røst, i Myanmar

— **A** gi folk tilgang på kunnskap og mulighet til å snakke sammen er en veldig viktig faktor i utviklingen av et land. Vi vet at vi er med på noe historisk, noe som er viktig for folket i Myanmar. Vår satsing vil ha enorm effekt i dette landet, sier direktør i Telenor Myanmar Petter Furberg til

Bistandsaktuelt.

Det er bare litt mer enn ett år siden den norske telegiganten danket ut 88 andre selskaper og fikk tilslaget på én av to lukrative mobilkontrakter i Myanmar. Og snart skal nettet skrus på.

Alt har gått rasende fort. Men når direktør Furberg tar en kort pause og ser ut vinduene i 9. etasje i Bahan

Township, Yangon, ser han en by som forandrer seg dag for dag. En by der eldgamle tradisjoner møter den moderne teknologien han selv representerer. En kaotisk og bråkete, men frodig og vakker by.

Når han står slik; tenker kanskje Telenor-sjefen på de unge munkene ved Schwedagon-pagodene som titter oppslukt ned i en mobiltelefon. En

telefon der et sim-kort for bare måneder siden kunne koste flere hundre dollar, men som nå selges til priser som er innen rekkevidde for folk flest.

Kanskje tenker han på hvordan han skal greie å nå ut til 90 prosent av en befolkning på mer enn 50 millioner mennesker, der en tredjedel fortsatt lever i konfliktområder. Eller kanskje

dringer

Telenor skal investere seks milliarder kroner og bygge åtte tusen basestasjoner i et land der regjeringstyrkene bare kontrollerer 70 prosent av landet. Selskapet håper å bidra til utviklingen i det tidligere militærdiktaturet. For sykkeldrosjesjefør Ko Hla Aung i Kungyangon sør i landet, kan utbyggingen bety økt levestandard.

Foto: Espen Røst

han bare drømmer seg bort i det norske mobil-eventyret, som nå strekker seg gjennom store deler av sør-øst Asia, og som kan bidra til utviklingen i et av verdens fattigste land.

1 av 4 er fattige

Furberg er bare dager unna innvielsen av sitt nye telenett når Bistandsaktuelt tar heisen opp i det nyop-

pussede Telenor-bygget i Myanmars finans-hovedstad. Mer enn 400 mennesker jobber her; noen få nordmenn og internasjonalt ansatte, men flest lokale.

– Når Telenor har valgt å etablere seg her, er det fordi vi også ser det store potensialet og hvilken utviklingseffekt mobil og internett vil ha. Vi vet at utbredelse av prisgunstige

mobiltelefoner og tilgang til internett til hele befolkningen vil kunne bidra til jobbskaping, økonomisk vekst og demokrati gjennom tilgang til informasjon og meningsytringer, sier Furberg.

I et land som ligger på 150. plass på FNs levekårsindeks, med en fattighetsrate på 26 prosent, er Telenors milliardsatsing kjærkommen. Ifølge

analyser fra Verdensbanken kan en økning i mobildekning på 10 prosent, bidra til en vekst i et utviklingslands BNI på mellom 0,8 og 1,2 prosent.

Telenor håper å bidra til en slik vekst, men hva var avgjørende for at selskapet vant anbudet om den strategisk viktige mobil-lisensen?

– Det var summen av alt vi kunne tilby: En veldig lang liste av ting vi →

22 Tema: Telenor i Myanmar

Telenor investerer seks milliarder kroner og skal videreutvikle sitt tele-konglomerat som nå strekker seg over store deler av Asia. Men i Myanmar møter selskapets moderniseringsmaskineri eldgamle kulturelle og religiøse tradisjoner, og en lang rekke etniske konflikter. Ikke langt fra telegigantens hovedkontor i Yangon ligger Schwedagon-pagoden, der en gruppe unge munkler slapper av rett etter solnedgang: – Nettet er ganske treigt, men det blir forhåpentligvis bedre når et skikkelig mobilnettverk er ferdig utbygget. Jeg bruker telefonen til å spille online-spill og lese nyheter, sier Shin Sandhimar (15). Foto: Espen Røst

→ har lovet å innfri på, med tydelighet på operasjonelle kriterier som dekning, datahastighet og priser, i tillegg til lisenskostnaden på 500 millioner dollar selvfølgelig, sier Furberg.

Bistand og næringsliv

For Telenor er det et uttalt mål å nå de fattigste i Myanmar; det de kaller massemarkedet. Og i det tidligere militærdiktaturet befinner de store massene seg på landsbygda. Man trenger ikke reise langt ut av Yangon, før de grønne rismarkene og den enkle bebyggelsen lar tankene vandre i tid. Folk som bor i Kungyangon, i deltaet sør for Yangon, lever av det samme som generasjoner før dem: *jorda de dyrker*.

46 år gamle Ko Hla Aung kommer syklende forbi det som skal bli en av Telenors 8000 mobilmaster i Myanmar. Et byggelag er i ferd med å ferdigstille tårnkonstruksjonen. Om kort tid heises mobilantennene til topps. Ko Hla Aung har ikke hørt om Telenor før, men vet godt at masten vil gjøre det mulig for dem som bor i området å få mobildekning:

– Ja, jeg har spart penger. Snart har jeg råd til å kjøpe en telefon. Det gjør at jeg kan kommunisere med familie som bor langt unna. Og få bedre oversikt over prisene på markedet i Yangon, sier han entusiastisk.

Ko Hla Aung dyrker betel-planter som han selger til en lokal oppkjøper, som igjen selger plantene på grønnsaksmarkedet i Yangon. Ko Hla Aung sier han har lite kunnskap om markedsprisene i storbyen. Det kan

han få med en mobiltelefon.

– Om jeg vet mer om prisene kan jeg kanskje selge til en høyere pris, sier han.

Vannpumpe

Ko Hla Aung er én av mange som kanskje kan høste goder av Telenors milliardatsing. Men 46-åringen har også økt inntjeningen gjennom en annen «norsk utviklingsmekanisme». Som mange av bøndene i området har han kjøpt subsidiert utstyr til gården sin gjennom norskstøttede Proximity Designs. Med funksjonelle og rimelige løsninger har selskapet solgt vanningsystemer og vannpumper gjennom lokale forhandlere i 9000 landsbyer over hele landet.

Vannpumpa Ko Hla Aung har installert på sin lille betel-plantasje, gjør at han ikke lenger må bære vann til åkeren. Nå bruker han bare en brøkdel av tiden han før gjorde på vanning, og har startet en bi-geskjeft. Som sykkeldrosjesjåfør.

– Vannpumpa gjør at jeg har fått mer tid til å kjøre trishaw. Før tjente jeg kanskje femti dollar i måneden, nå har jeg nesten doblet inntekten.

Om Ko Hla Aung også får seg mobiltelefon, kan han forhåpentligvis bringe enda mer hjem til familien. 46-åringen er et godt eksempel på en som kan ha fordeler av den stående ordren norske ambassadører har fått fra utenriksminister Børge Brende: Norge skal ha et bredt, langsiktig og fattigdomsrettet engasjement, der norske bistandsmidler skal gå hånd i hånd med norsk næringsliv.

Petter Furberg, direktør i Telenor Myanmar.

Ann Ollestad, Norges ambassadør til Myanmar.

«Tunga rett i munnen»

Denne høsten lanserte regjeringen at Norge skal ha 12 «fokusland» i utviklingsamarbeidet. Myanmar er ett av landene. Norge har allerede et bredt bistandsengasjement i landet og har en aktiv rolle i den pågående fredsprosessen.

Norske utenriksstasjoner har i en årrekke bistått norsk næringsliv i deres engasjementer i utlandet, men i forslag til statsbudsjett for 2015 tydeliggjøres dette enda sterkere enn før. Høyre/Frp-regjeringen vil ha «et takt-skifte i arbeidet med å fremme norske næringsinteresser internasjonalt», heter det. For å få til dette skal utenriktjenesten styrkes og være en «døråpner» for norsk næringsliv, spesielt i fremvoksende økonomier.

Men i Myanmar, der selskaper som Telenor, Statoil og Jotun nå er på full fart inn, mener kritikere at Norge blander sine roller, som fredsnasjon og demokratiforkjemper på den ene siden og tilrettelegger for norsk næringsliv på den andre. I burmesisk presse har tidligere Myanmar-ambassadør Katja Nordgaards overgang til direktørstilling i Telenor fått stor oppmerksomhet. Overgangen skjedde etter at telegiganten hadde fått kloa i mobil-lisensen. En rekke aktører har satt spørsmålsteget ved Norges agenda i Myanmar, og antydnet et norsk dobbeltspill.

Blander roller?

«Fredsbyggernasjonen Norge» må holde tunga rett i munnen, mener Norsk Folkehjelps landsjef i Myan-

mar, Emil Jeremic. Han presiserer at han synes det er svært positivt at norsk næringsliv er til stede i Myanmar, og tror heller ikke Nordgaards engasjement som ambassadør bidro til Telenor-kontrakten; men han ønsker å advare om implikasjonene Norges ulike roller i utviklingsland kan innebære.

– Vi vet alle hva slags standing Norge har internasjonalt: Vi er et lite land som har fått en unik rolle i ulike konfliktområder, med stor kredibilitet som fredsnasjon. I andre land der Norge har engasjert seg i fredsarbeid, har den mest fremtredende rollen vært som fredsnasjon. I Myanmar er situasjonen annerledes, og spørsmålet er hvordan vi oppfattes. Vi kan ikke unnlate å registrere negativ medieomtale, samt spørsmål fra ulike lokale og internasjonale aktører om Norges rolle. Vår hovedfrykt er at Norge skal oppfattes som et land som taler med to tunger, sier Jeremic.

Han mener Norge evner å jobbe både med næringsliv og fred, men at det må kommuniseres tydeligere overfor Myanmars befolkning.

Mistillit

Menneskerettsorganisasjonen Human Rights Watch er enda tydeligere i sin Norges-kritikk. Seniorforsker David Mathieson ved organisasjonens Asia-kontor sier flere etniske grupper er skuffet over det han omtaler som «Norges nedprioritering av støtte til demokrati- og menneskerettighetsgrupper».

– Mange lederstemmer for etniske

Når Telenor-direktør Petter Furberg ser ut vinduene fra sitt kontor i Yangon, ser han utover en by som forandrer seg dag for dag (Bilde 1). I kantina i 4. Etasje spiser lokalt ansatte Telenor-medarbeidere lunsj (Bilde 2) og i sentrum av millionbyen, på Shwe Bone Thar Road, selges sim-kort og kinesiskproduserte pirat-telefoner til en rimelig penge (Bilde 3). Det norske selskapet håper deres investeringer skal bidra til jobbskaping og muligheter både direkte og indirekte, og sier det er slik de skal tjene penger i det tidligere militærdiktaturet. For Telenor er det et uttalt mål å nå de store massene i Myanmar (Bilde 4). Alle foto: Espen Røst

grupper har gjentatte ganger uttrykt mistillit til Norges fremtredende rolle som støttespiller for regjeringen i hovedstaden Naypyidaw, og til det voldsomme norske engasjementet for å fremme norske næringsinteresser i Burma, sier Mathieson.

Ifølge han forventer gruppene at Norge skal bruke minst like mye ressurser på dialog med de ulike etniske gruppene, som med myndighetene.

Godt tidspunkt

I spillet om Telenors inntreden på Myanmar ekspansive økonomiske arena er det også vanskelig å ikke legge merke til Norges sletting av gammel Burma-gjeld. I januar i fjor, bare måneder før Telenor fikk tilslaget på mobilkontrakten, vakte det internasjonale oppsikt da Norge slettet 3,2 milliarder gjeldskroner til det tidligere militærdiktaturet. Slettingen ble applaudert av både SLUG og Burma-komiteén fordi gjelden stammet fra den utskjulte skipseksportkampanjen fra 70-tallet. Men tidspunktet det skjedde på var sannsynligvis svært gunstig for Telenor, som akkurat da var i innspurten av sin anbudspesifikke prosess med Myanmar myndigheter.

– Det kan veldig lett argumenteres for at dette er reell hjelp til et land og en økonomi som trenger bistand, men det kan også sees som et kynisk grep for å sikre lukrative næringslivskontrakter. Begge er sannsynligvis like sanne forklaringer, sier Mathieson.

Avviser kritikken

– Jeg vil på det sterkeste avvise på-

standen om at Norge nedprioriterer arbeidet med menneskerettigheter og sivilt samfunn. Støtten til myndighetene, særlig i form av kompetansebygging, kommer nå i tillegg til dette. Vi gir mye støtte til uavhengige medieaktører – og støtte til etniske grupper er selve kjernen i vårt engasjement, svarer Norges ambassadør Ann Ollestad på kritikken.

Hun viser til at aktører som Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Flyktninghjelpen får mye bistand, som igjen går til deres lokale partnere.

– Kritikkk av menneskerettighetssituasjonen i Myanmar tar vi opp i alle våre politiske samtaler med myndighetene, sier Ollestad.

Ambassadøren tar derimot kritikken fra ulike aktører om habilitet og sammenblanding av roller eller uklare norske standpunkter og politikk med stor ro:

– Myanmar etterspør samarbeid

« Mobiltelefoni til hele befolkningen kan bidra til jobbskaping, økonomisk vekst og demokratifremme gjennom spredning og tilgang til informasjon og meningsytringer. »

Petter Furberg, direktør i Telenor Myanmar.

Win Myo Thu, Myanmar Alliance for Transparency & Accountability.

med alle sider av et vestlig engasjement; privat sektor og bilateralt. Da er det også naturlig at man samarbeider på flere områder samtidig. Jeg synes vi har en portefølje som er balansert på alle disse områdene, og oppfatter prosessen rundt Telenor-lisensen som veldig åpen og transparent.

– Hvordan kan Telenor bidra til utvikling i Myanmar?

– Telekom er en type produkt som er vidtrekkende, som fattige mennesker tar i bruk, og som de er villige til å betale for. Folket får tilgang og rettigheter på helsetjenester, utdanning, banktjenester, osv. Om dette fungerer riktig og bra, vil Telenors satsing være utviklingsfremmende i Myanmar, sier Ollestad.

Korrupsjon over alt

Petter Furberg og Telenor har foreløpig budsjettert med en investering på rundt seks milliarder kroner i Myanmar: «Omtrent halvparten dekker lisenskostnaden. Resten vil gå til å bygge mobilnett, en lokal organisasjon og andre løpende kostnader».

For mange selskaper som investerer i Myanmar vil «løpende kostnader» være ensbetydende med korrupsjon. Med en politisk økonomi definert av mer enn 50 år med direkte og indirekte militærstyrer ligger landet på 157. plass (av 177 land) på Transparency Internationals (TI) korrupsjonsindeks. Bistandsaktuelt har snakket med en lang rekke kilder om landets økonomiske utfordringer. Og det samstemte svaret: *Korrupsjonen*

er enormt ødeleggende for Myanmar.

– Korrupsjonen er et makroøkonomisk problem. Myndighetene har foreløpig ingen politikk for hvordan den kan stoppes; det finnes ingen institusjoner eller en lovgivning til å ta tak i problemene, sier Win Myo Thu, i nystartede Myanmar Alliance for Transparency & Accountability (MATA).

Cronies

«Thein Seins reformer har tjent eliten godt» i Myanmar, hevder Stuart Paul Larkin, forsker ved Singapore Institute of Southeast Asian Studies. I en artikkel publisert i juli i år argumenterer Larkin for at en del av eliten – i Myanmar best kjent som *cronies*; militærdiktaturets tidligere ledere, samt deres familie og nære venner – har slått kloa i store deler av landets ressurser på en rekke områder. Bankvirksomhet, eiendomsutvikling, transportårer og naturressurser, er alle eksempler på virksomheter der *cronies* har en sentral rolle.

Mange av disse står på USAs svarteliste over selskaper amerikanerne ikke skal gjøre forretninger med. Telenor-sjefen sier selskapet følger denne lista når de opererer i Myanmar, og poengterer at han er klar over alle utfordringene han vil støte på i det uoversiktelige landskapet han er på vei inn i. Men Furberg er krystallklar når det kommer til korrupsjon i alle ledd av milliardoperasjonen han leder: *Telenor har nulltoleranse.*

– Og i Myanmar bruker vi mye tid på det. Selv om det for enkelte →

24 Tema: Telenor i Myanmar

→ kunne være fristende å stikke til en tjenestemann en femtidollarseddel for å få et stempel, så må vi tydeliggjøre at om én bryter prinsippet, så ødelegger det for hele selskapet. Om vi er konsistente, vet alle at det ikke nytter å presse oss for penger.

Godt for statskassa

– Dere betalte 500 millioner dollar for mobil-lisensen. Er det mulig at pengene tilflyter enkeltpersoner på en ureglementert måte når de fordeles nedover i systemet? Og vet dere hvordan lisens-pengene skal brukes av myndighetene?

– Nei, det tror jeg ikke. Det blir på samme måte som om du skulle spørre den norske regjeringen hvilke øremerkede midler som går til hvilken post på statsbudsjettet. Dette landet trenger faktisk inntekter for å bygge ut en infrastruktur. At vi gjennom lisensbetalingen har bidratt til statskassa er sannsynligvis bra for Myanmar.

Human Rights Watch' David Mathieson mener det er illusorisk for utenlandske selskaper å tro at deler av investeringene deres ikke vil havne i lommene til det han kaller *særinteresser hos militæret og deres nære forretningsforbindelser*.

– Gitt hvor korrupt den burmesiske regjeringen er, mangelen på åpenhet, og årevis med et svart hull i bunnen av statskassa, tror jeg ikke noen utenlandske selskaper helt kan unngå korrupsjon. En viktig drivkraft i de nye reformene er at denne korrupte sammensvergelsen skal klare å maksimere sin profitt gjennom økte investeringer. De kontrollerte det meste av virksomheten før, og gjør det fortsatt, sier Mathieson.

Bistandsaktuelt har gjentatte ganger forsøkt å få kommentarer til påstandene fra politisk ledelse i telekommunikasjonsministeriet, men uten å lykkes.

Barnearbeid

Downtown Yangon syder av aktivitet, et vilt kaos av biler, sykler og mennesker i alle retninger. Utstrakt byggevirksomhet, neonskilt og reklameboards, vitner om en by og et marked i voldsom utvikling. Følger man strandpromenaden fra det legendariske Strand hotel, beveger man seg inn i millionbyens godt bevoktede havneområde. Her langs Yangon River ligger flere halvoffentlige og private shipping-terminaler der *cronies* skor seg svært godt på en økonomi med økt handel og etterspørsel etter frakt.

Men området, med kraner, arbeidere, tehus og gatemat, har også tiltrukket seg en ny og uvant gjest: *Transit Shed No.1* er en mathall – og et pop-up-art center, der den burmesiske finans- og kultureliten fra nå av skal kunne skinne. Plasseringen, rett ved siden av skurene til mennesker

som lever på et eksistensminimum, er svært talende for kontrastene som nå er på vei inn i Myanmar. Et land i rivende utvikling, der forskjellen på fattig og rik er enorm. Der de få tjener stadig mer, og massene håper de skal få være med på utviklingen.

Satser på 2G

Det er blant sistnevnte Telenor ønsker å satse. De vil nå ut med et tilbud til massene. Derfor satser de ikke på 3G og 4G nett som konkurrenten Ooredoo fra Qatar. Telenor satser på 2G og 3G.

– Vi og Ooredoo har litt forskjellig tilnærming til markedet. De satser på 3G og 4G, mens vi satser på et nett som er relevant for folk flest, sier Furberg.

– De fleste selskapene som investerer i Myanmar kommer foreløpig fra land i Asia. Mange hevder en stor del av disse begår brudd på menneskerettighetene. Hvordan vil Telenor bidra til en ansvarlig bedriftskultur?

– Vi vet at vi står overfor menneskerettighetsutfordringer, jobber aktivt for å vurdere risikoområder og gjør vårt beste for å overholde høye standarder når vi møter utfordringer. For Telenor betyr respekt for menneskerettigheter både å identifisere mulige risikoer og dempe disse, samt å forstå hvordan vår forretning kan støtte opp om rettigheter. Samtidig er det viktig at man tar problemene som kan oppstå på alvor. i Telenor har vi kartlagt utfordringene vi vil møte i Myanmar, sier Furberg.

Usikret på 40 meter

Og utfordringene står i kø: I august avdekket selskapet selv barnearbeid hos en av sine underleverandører. Kontroller viste at barn helt ned i 12-årsalderen hadde utført «farlig arbeid» ved Telenors byggeplasser. Og da Bistandsaktuelt ble invitert med ut for å se bygging av nye telemaster på landsbygda utenfor Yangon, fant vi klare brudd på HMS-forskriftene. En telemontør som skulle feste Telenors antenner, klatret hele veien til toppen, på utsiden av den 40 meter høye mobilmasten. Usikret. Hvordan hadde det gått om han hadde mistet taket? Bistandsaktuelt ringer Trondheim:

– Det du beskriver er hårreisende og helt klart et brudd på norske HMS-forskrifter, og ikke i tråd med prinsipper om bedrifters samfunnsansvar. Arbeidstilsynet ville gitt selskapet en klemelig bot om det hadde skjedd i Norge. Om det hadde vært fare for gjentagelse, ville de også stoppet arbeidet, sier leder for NTNUs forskningsgruppe for miljøstyring og bedrifters samfunnsansvar (CSR), professor Annik Magerholm Fet.

– I hvilken grad følger Telenor norske lover for Helse, miljø og sikkerhet i Myanmar, og hva sier «hendelsen» om utfordringene med å ivareta et samfunnsansvar, Petter Furberg?

– Fra første dag i Myanmar har vi tatt i bruk Telenors standarder for HMS, som også avspeiler norske HMS-krav, i alle ledd av vår verdikjede. Dette er gjort gjennom omfattende trening av underleverandører, helt ned til den enkelte arbeider. Det er en meget stor utfordring å iverksette våre standarder gjennom hele verdikjeden.

Telenor-direktøren viser til at mange av de som tar oppdrag på →

« Det er illusorisk for utenlandske selskaper å tro at deler av investeringene ikke vil havne i lommene til særinteresser hos militæret og deres nære forretningsforbindelser. »

David Mathieson, seniorforsker i Human Rights Watch.

Telenor og My

Fredsprosessen:

Myndighetene i Myanmar har aldri hatt

kontroll over hele landet. Fredsprosessen er inne i en krevende og avgjørende fase i forsøkene på å samle de etniske gruppene, militæret og myndighetssiden om en nasjonal våpenhvileavtale. En nasjonal fredsavtale er lenger unna i tid.

Valg 2015:

Parlamentet er, på tross av sine svakheter – f.eks.

at militæret innehar 25 prosent av setene, i ferd med å innta sin rolle. De forskjellige opposisjonspartiene likeså. Der man tidligere har vært mest oppmerksom på dynamikken mellom militæregimet og opposisjonsleder Aung San Suu Kyi fra National League for Democracy, er det nå i ferd med å etablere seg en mer kompleks flerparti-virkelighet.

Menneskerettigheter:

Demokratiseringsprosessen bidrar til et håpefullt bilde

når det gjelder sivile og politiske rettigheter. Men det er fortsatt flere tunge bekymringer når det gjelder økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, dette henger bl.a. sammen med den svært høye graden av fattigdom. Men det er også mangelyspunkt: Politiske fanger, journalister og mange menneskerettsaktivister er f.eks. løslatt fra fengsel det siste året, og mediesensuren er avviklet.

Norsk bistand til Myanmar:

Norge har et bredt utviklings-

samarbeid med Myanmar, med fokus på Fred, forsoning og demokratisering, samt Energi, Miljø og klima samt menneskerettigheter. Norge har støttet aktivt opp om fredsprosessen i Myanmar gjennom Myanmar Peace support Initiative (MPSI) og Peace Donor Support Group (PDSG). Forhandlingene styres av Myanmar og de etniske gruppene selv, men Norge har hatt en lederrolle i å samle internasjonal støtte for prosessen og å åpne tidligere konfliktområder hvor man har oppnådd våpenhvileavtaler for bistand.

6

milliarder kr

Telenor investerer i Myanmar

193

millioner kr

Norsk bistand til Myanmar i 2013

8000

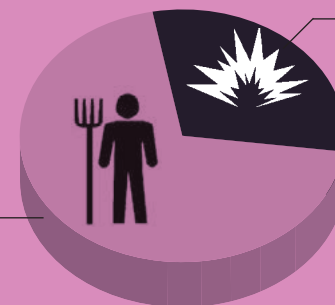
mobitelefonmaster skal Telenor bygge i Myanmar

90 %

Telenor har lovet å tilby mobiltjenester til 90 prosent av befolkningen

70 % bor på landsbygda

30 % bor i konfliktområder

17

geriljagrupper, og et ukjent antall militser opererer i Myanmar

anmar

Rakhine

Den krevende situasjonen med interreligiøse spenninger mellom buddhister og muslimer, inkludert når det gjelder humanitær tilgang, får stor internasjonal oppmerksomhet. Situasjonen har flere ganger de siste årene ført til voldelige sammenstøt. Boliger er brent og titusenvise av mennesker fordrevet. De 800 000 rohingyaene regnes av FN som en av de mest forfulgte minoritetsgruppene i verden.

Kachin

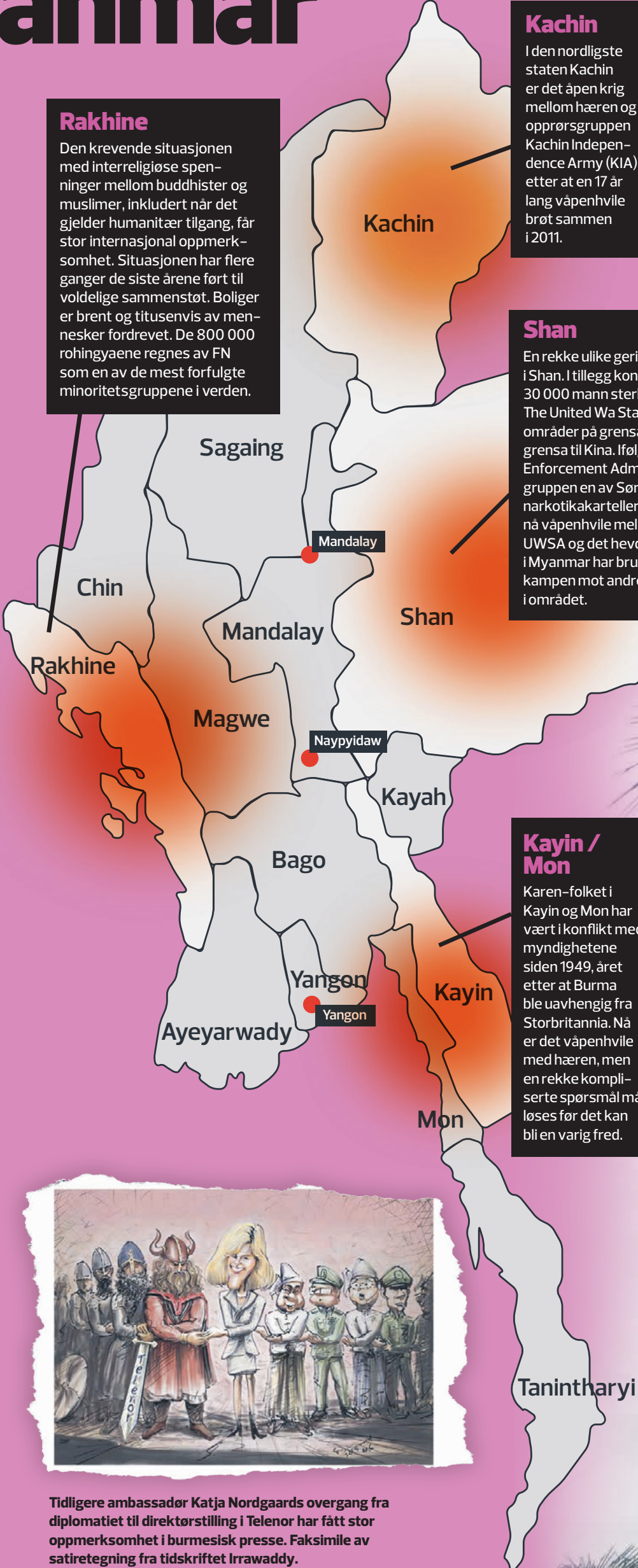
I den nordligste staten Kachin er det åpen krig mellom hæren og opprørsgruppen Kachin Independence Army (KIA), etter at en 17 år lang våpenhvile brøt sammen i 2011.

Shan

En rekke ulike geriljagrupper opererer i Shan. I tillegg kontrollerer den 30 000 mann sterke militsguppen The United Wa State Army store områder på grensa til Thailand og på grensa til Kina. Ifølge USAs Drug Enforcement Administration er gruppen en av Sørøst-Asias største narkotikakarteller. Det er akkurat nå våpenhvile mellom Myanmar og UWSA og det hevdes at myndighetene i Myanmar har brukt organisasjonen i kampen mot andre væpnede grupper i området.

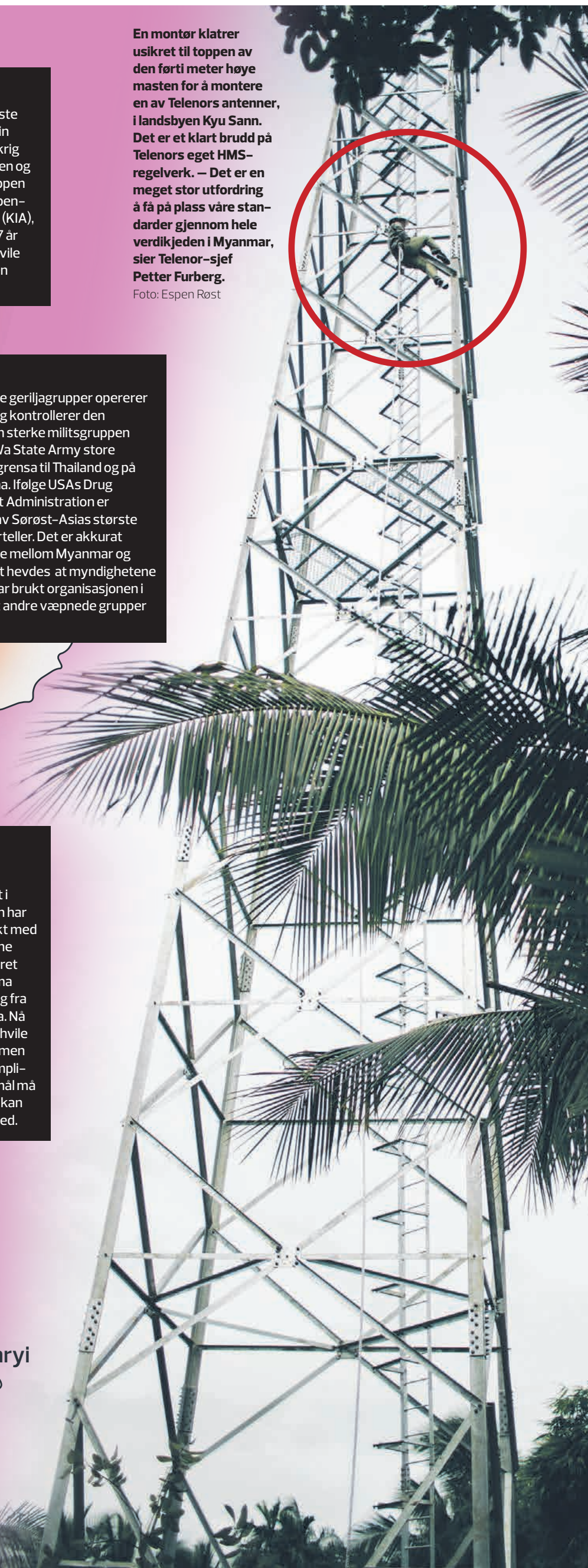
Kayin / Mon

Karen-folket i Kayin og Mon har vært i konflikt med myndighetene siden 1949, året etter at Burma ble uavhengig fra Storbritannia. Nå er det våpenhvile med hæren, men en rekke kompliserte spørsmål må løses før det kan bli en varig fred.

En montør klatrer usikkert til toppen av den førti meter høye masten for å montere en av Telenors antenner, i landsbyen Kyu Sann. Det er et klart brudd på Telenors eget HMS-regelverk. – Det er en meget stor utfordring å få på plass våre standarder gjennom hele verdikjeden i Myanmar, sier Telenor-sjef Petter Furberg.

Foto: Espen Røst

Tidligere ambassadør Katja Nordgaards overgang fra diplomatiet til direktørstilling i Telenor har fått stor oppmerksomhet i burmesisk presse. Faksimile av satiretegning fra tidskriftet Irrawaddy.

26 Tema: Telenor i Myanmar

Telenor skal bygge 8000 basestasjoner i Myanmar (Bilde 1). Selskapet sier de benytter lokale selskaper og underleverandører i så stor grad som mulig, og håper det skal bidra til vekst og utvikling (Bilde 4). May Phoo Nghone (8) står henslengt inntil et gjerde i Kyu Sann (Bilde 2). Hun er fornøyd med at det snart skal komme et bedre mobilnett til den lille landsbyen. Sammen med naboene Nwe Ni Myint (28), Ko Tu (34) og datteren May Thazin Oo (2), bor hun rett ved siden av en av Telenors mobiltårn: – Det er bra at myndighetene prioriterer utbygging av et mobilnett, sier Nwe Ni Myint (Bilde 3). Alle foto: Espen Røst

→ byggeplassene er ufaglærte fra nærliggende landsbyer uten erfaring med å jobbe med sikkerhetsstyr.

– Dette krever kontinuerlig trening og streng oppfølging. Vi gjennomfører både planlagte og tilfeldige kontroller av alle byggeplasser hver uke. Når forhold oppdages, rapporteres det til våre ansvarlige og saken blir håndtert på byggeplassen og videre med underleverandøren. Fortsatt er det langt igjen før vi kan si at våre HMS-standarder alltid etterleves, men vi tror Telenors tilstedeværelse vil bidra til forbedringer på dette området over tid.

– Dere avdekket selv barnearbeid, hvilke konsekvenser fikk det for underleverandøren?

– Barnearbeid er et stort, stort problem i Myanmar. Det er sosialt akseptert at barn jobber, og det er stor fattigdom som driver barn inn i arbeidslivet. I utgangspunktet er vårt fokus kontinuerlig forbedring, og vi terminerer ikke en kontrakt på bakgrunn av ett enkeltstående brudd. Dersom vi oppfatter at firmaet forstår og vil forandre seg, er det det beste, sier Furberg.

«Solskjar good!»

«I sentrum av Rangoon ligger et område med en fantastisk miks av ulike kulturer og religioner fra hele det indiske subkontinentet», skriver Thant Myint-U i boka «Where China Meets India». Han beskriver bydelen Kyauk Tadar, i Yangon. Den indiske befolkningen i Myanmar er nå bare en liten del av hva den en gang var,

men fortsatt henger bilder av hindugudene Hanuman og Rama på et Banian-tre i sentrum av Myanmar største by. Bare noen kvartaler unna ligger en shia-moské og flere sunni-moskeer. Like bortenfor ligger en armensk kirke fra 1800-tallet og midt i det muslimsk-dominerte nabolaget er det til og med en jødisk synagoge. Forfatter Myint-U har tidligere sagt til Bistandsaktuelt at det ikke vil bli økonomisk vekst i Myanmar om ikke alle folkegrupper inkluderes. Og det er her Telenor skal videreutvikle sitt tele-konglomerat i Asia, som nå strekker seg fra Pakistan i vest, gjennom India, Bangladesh og Myanmar til Thailand og Malaysia i øst. Et område av Asia med enorme etniske, kulturelle og religiøse motsetninger.

Når man går inn Shwe Bone Thar Road, noen hundre meter fra Sulepagoden, kan man oppleve den fantastiske «miksen» Myint-U snakker om i boka. En fredag ettermiddag møtes muslimer og buddhister, kjeltringer og handelsmenn, unge munk og gamle soldater i et enormt åpent gatemarked. Her kan man for eksempel skaffe det siste på mobilmarkedet. Et marked som inntil nylig var forbeholdt de få i Myanmar. Nå er det i ferd med å endres. Og på Shwe Bone Thar er en mobil billig:

En Iphone 5; hva koster den? «70 dollar» sier mannen som har lagt ut et imponerende utvalg smart-telefoner på bakken foran seg, og tar et drag av sigaretten.

David Mathieson, seniorforsker ved Human Rights Watch' Asia-kontor.

– 70 dollar? spør Bistandsaktuelt overrasket.

– Yes, from China, svarer mannen og spør hvor vi er fra: – Norway? Very bad football! But Solskjar good.

Kjenner Norge

Norge er på radaren til et overveldende antall mennesker i Myanmar. I en årrekke var Democratic Voice of Burma, med hovedkontor i Oslo, en av få aktører folket i Myanmar fikk nyheter gjennom. Så var det fredspresen til Aung San Suu Kyi i 1991. Nå er det den norske telegiganten «alle» her stoler på:

– Det er bra at myndighetene prioriterer utbygging av et mobilnett. Jeg liker at mobiltårnet bygges her og håper det gjør at vi får bedre dekning. Da kan jeg lettere snakke med familie som bor andre steder, sier Nwe Ni Myint (28), og titter opp på telemas-

ten som er i ferd med å ferdigstilles på nabotomten.

Bistandsaktuelt har flyttet seg ut av Yangon, til den lille landsbyen Kyu Sann i Mingalardon. Rett nede i gata står åtte år gamle May Phoo Nghone henslengt inntil et gjerde. En mindre nabogutt ser ivrig over skulderen hennes, mens hun spiller spill på farens mobil:

– Mobiltelefoner er fine. Jeg kan høre på musikk og spille spill; og jeg er blitt veldig god. Jeg spiller ofte til batteriet er helt tomt, forteller 8-åringen.

Jentas far, tidligere soldat i hæren, Kyaw Ko Khine (33) tror det er bra for landets fremtid, at den norske telegiganten nå bidrar til å bygge ut mobilnettet. Han peker opp mot den vel førte meter høye masten bak hytta.

– Den viser at utviklingen også har kommet hit. Før var det bare jungel her. Myanmar har beveget seg i riktig retning etter at den nye regjeringen fikk makta, men vi fattige er fortsatt fattige.

Beryktet narkokartell

Nesten alle Bistandsaktuelt snakker med uttrykker begeistring for Telenors inntreden som mobiloperatør i Myanmar. Men det er et mildt sagt uoversiktlig lende selskapet er på vei inn i.

I den nordligste staten Kachin er det fortsatt krig mellom hæren og opprørsgruppen Kachin Independence Army. Karen-folket i Kayin og Mon har vært i konflikt med myndighetene helt siden 1949, og i delsta-

« De vil kreve sin del av kaka. Disse gruppene aksepterer ikke en avtale som er signert i Naypyidaw. De har kjempet med våpen i flere tiår for bli anerkjent som legitime politiske aktører. »

Emil Jeremic, landsjef i Norsk Folkehjelp.

Siden midten av 90-tallet har Telenor investert 131 milliarder kroner i sine utenlandsoperasjoner. Den asiatiske andelen av konsernets omsetning ligger på 44–45 prosent av totale inntekter de siste årene. I bydelen Kyauk Tadar i sentrum av Yangon ligger et område med en fantastisk miks av ulike kulturer og religioner. En gjeng gutter har tatt seg til rette og spiller fotball i et av de trange smugene, mellom bilene, foran en moské. Det er i dette landskapet Telenor nå skal videreutvikle sitt tele-konglomerat i Asia. Et område med enorme etniske, kulturelle og religiøse motsetninger. Foto: Espen Røst

ten Shan opererer den 30 000 mann sterke militsgruppen *The United Wa State Army* – som ifølge USAs narkotikapoliti er et av Sørøst-Asias største narkotikakartell.

Nå er det våpenhvile mellom hæren og de fleste av de væpnede gruppene, men veldig mye skal gå bra i de pågående fredsforhandlingene om Telenor i det hele tatt kan sette en fot i flere av disse områdene. Langt mindre bygge ut et mobilnett.

– Myanmar er et utfordrende land å operere i. Én tredjedel av befolkningen lever i områder preget av ulike konflikter, men dette er også en del av vårt marked. Både i forhold til forpliktelsene våre og forretningsmessig er dette viktige områder for oss, sier Petter Furberg.

Sikkerhet

– Hvordan påvirker de ulike konfliktenes muligheten til å innfri løftet?

– Det er et vanskelig spørsmål. Det koker i enkelhet ned til at vi må sette sikkerheten til våre folk og underleverandører i første rekke. Vi kan ikke operere i et område der det er væpnet konflikt. Det tror jeg også myndighetene har forståelse for.

– Hva med Wa-området der 30 000 soldater vokter et maføst narkotriangel. Kan dere gå inn i et slikt område?

– Wa ja, der er det en stor armé og relativt... Akkurat nå opererer vi godt innenfor byområder og veldig trygge områder, så per i dag er ikke dette noen stor bekymring fra min side. Men vi får ta den diskusjonen når vi skal

inn der. Per idag skal vi ikke inn i Wa. Men alle områder er del av våre forpliktelser, så planen er at vi skal inn – også i Wa-området, i løpet av disse fem årene. Men vi må hele tiden vurdere om det er trygt og mulig, sier Furberg.

Unik innsikt

Norsk Folkehjelp har vært i Myanmar siden 2004. Organisasjonen jobber blant annet med minerydding og demokratiarbeid, og arbeidet med fredsprosessen har gjort at organisasjonen har fått unik innsikt i og nettverk til noen av geriljagruppene. Vi spør landsjef Emil Jeremic hva slags landskap Telenor nå beveger seg inn i:

– Alle snakker om at Myanmar er et land av muligheter. Men skraper man så vidt i overflaten, finner man et vepsebol av risiko for hver eneste mulighet. Telenor skal investere milliarder og bygge åtte tusen basestasjoner i et land der regjeringsstyrkene bare kontrollerer 70 prosent. Resten kontrolleres av 17 ulike geriljagrupper og et utall militsgupper.

Han viser til at konflikten har pågått siden 1948, i et land med en veldig ujevn fordeling av godene og et av de mest korrupte systemene i verden.

– Er det fortsatt områder som er vanskelig tilgjengelig, både for bistandsaktører og næringsutvikling? Hva med Wa-området?

– Kachin state og områder i Shan state er sannsynligvis noen av de mest problematiske. Jevnlige krigshandlinger vanskeliggjør tilgjengeligheten og muligheten til å operere. Dette gjelder naturligvis bistand såvel som nærings-

Emil Jeremic, Norsk Folkehjelps landsjef i Myanmar.

aktører. Så vidt jeg vet, er det ingen organisasjoner som jobber i Wa-området på grensa til Kina. Wa har etablert et nytt område lenger sør på grensa mot Thailand. De to Wa-områdene er ikke fysisk tilknyttet, men det er tydelig at de kan reise frem og tilbake. I det nye området har vi så vidt vært inne fordi vi jobber med minerydding på Thai-siden. Da har vi snakket med United Wa State Army for at de skulle være inneforstått med hva vi drev med. De sa at det var greit at vi jobbet på Thai-siden av grensa, men var ganske tydelige på at vi ikke kunne komme inn på deres område.

– Når Telenor skal inn i disse områdene, vil disse gruppene kreve sin del av kaka?

– Ja, disse gruppene aksepterer ikke en avtale som er signert i Naypyidaw. De har kjempet med våpen i flere tiår for bli anerkjent som legitime politiske aktører, og har hatt parallelle institusjoner og lokal skattlegging – så det er lite trolig at de vil anerkjenne noen avtaler de selv ikke har signert og får nytte fruktene av, sier Jeremic.

Unike muligheter

Ifølge en rapport fra McKinsey Global Institute har Myanmar «en uvanlig underutviklet økonomi». Men med enorme ubrukte ressurser, har landet potensielt svært lovende utsikter for vekst.

Rapporten «Unique opportunities, major challenges» hevder at Myanmar økonomi kan firedobles innen 2030 om myndighetene tilret-

telegger og åpner seg fullt ut for den globale økonomien. For at Myanmar skal klare en slik vekst, er det helt vesentlig med politisk og makroøkonomisk stabilitet. Det er også svært viktig at et fungerende rettsvesen og utdanningssystem, samt nødvendig infrastruktur, kommer på plass.

Rapportforfatterne peker spesielt på at «Myanmar starter sin økonomiske utviklingsreise når mobil og internett blir stadig mer tilgjengelig». Om dette utnyttes, kan Myanmar ta kvantesprang mot et mer avansert stadium i utviklingen, heter det.

– Resten av verden ville ikke vært der vi er i dag uten den utviklingen vi har hatt innen telekommunikasjon. Det er ingen tvil i mitt hode om at å gi folk mulighet til å snakke sammen, få tilgang på kommunikasjon og kunnskap, er en viktig faktor i utviklingen av et land, gjentar Telenor-sjef Furberg.

– Vi har lovet å nå 90 prosent av befolkningen i løpet av fem år. I starten vil vi nå veldig mange veldig fort – så vil det ta lenger tid og bli vanskeligere å nå de siste prosentene. Vi er et massemarkedsselskap og bygger en forretningsmodell som gjør at vi kostnadsmessig kan klare å betjene de fattigste. For å få lønnsomhet i en slik operasjon, må vi nå ut til mange mennesker. Når vi har bygget en basestasjon er det om å gjøre å få flest mulig koblet til nettet. Det er slik vi skal tjene penger i Myanmar. ■

Politi-bistand misbrukt i Afghanistan

Enorme beløp som skulle vært brukt til å lønne afghanske politifolk, kan ha blitt misbrukt og stjålet. Det mener den amerikanske generalinspektøren for Afghanistan. Pengene er utbetalt via et FN-fond som Norge har støttet med rundt 240 millioner kroner. **Av Tor Aksel Bolle**

Tusener av politifolk som mottar lønn, men som aldri møter på jobb. Ureglementerte trekk fra politifolks lønninger til formål hvor pengene senere ikke kan finnes igjen. Slik frykter USAs generalinspektør for Afghanistan John Sopko at de internasjonale bistandsmidlene har blitt misbrukt og underslått.

– Liten tillit

Det er FNs utviklingsprogram UNDP som administrerer fondet, som går under navnet *Law and Order Trust*

Fund for Afghanistan, forkortet LOTFA.

– Jeg har dessverre liten tillit til kontrollen FNs utviklingsprogram har hatt med pengebruken i dette fondet. Selv om organisasjonen endelig har begynt å ta grep, mener vi at det fortsatt er betydelige problemer med oversikten, sier Sopko.

Tidligere i år var han selv i Kabul og hadde møter med FN-organisasjonen.

Norge er en av flere giverland som støtter LOTFA-fondet, som finansierer oppbyggingen av det afghanske

John Sopko, USAs generalinspektør for Afghanistan.

Foto: Christopher Gregory/The New York Times

politiet. Fondet betaler ut penger til det afghanske innenriksministeriet, som så betaler lønn til om lag 140 000 afghanske politifolk.

Siden 2002 har giverlandene med USA i spissen utbetalt vel 18 milliarder kroner til LOTFA, men det har i flere år vært problemer med korrupsjon og misbruk av fondets penger. I 2012 og 2013 stanset Norge og flere givere utbetalingene midlertidig på grunn av slike problemer.

Skeptisk

Norge betalte i høst ut nye 60 millioner kroner til LOTFA, fordi man fra norsk side mener UNDP har gjort nok for å rydde opp. Den amerikanske generalinspektøren, som har titalls egne revisorer og inspektører på bakken i Afghanistan, er derimot fortsatt skeptisk.

USAs inspektører etterforsker nå hvor mye penger som kan ha blitt borte. Hovedmistanken går ut på at det afghanske innenriksministeriet

har gjort ureglementert fratrekk fra politilønningene til såkalte «samarbeidsfond» og «pensjonsfond».

– Basert på informasjonen vi har fått fra UNDP dreier det seg ureglementerte fratrekk til en verdi av 35,7 millioner dollar. Vi undersøker nå hva som ligger bak dette tallet, sier Sopko.

Truet på livet

Generalinspektøren viser også til at det ikke bare er hans kontor som er kritiske. Nylig offentliggjorde det amerikanske forsvarsdepartementet at deres inspektører blant annet fant

«Mye tyder på at LOTFA-fondet fremdeles sliter med alvorlig mangel på kontroll.»

John Sopko, USAs generalinspektør for Afghanistan

Norge og de andre givrelandene har brukt store summer på å bygge opp det afghanske politiet, men nå fryktes det at flere hundre millioner kroner kan ha blitt misbrukt og stjålet. Bildet viser trening av rekrutter ved Politiakademiet i Kabul.

Foto: Ken Opprann

4579 ureglementerte lønnsutbetalinger til afghanske politifolk. Disse uregelmessighetene beløper seg til rundt 40 millioner dollar fra desember 2012 til desember 2013.

Ifølge inspektørene kunne det afghanske innenriksministeriet heller ikke gjøre rede for bruken av 17,4 millioner dollar som var trukket til pensjonsfond og 9,9 millioner dollar som var trukket til et «samarbeidsfond».

Da inspektørene fra forsvarsdepartementet var i Kabul for å undersøke saken, ble de advart om at livene deres var i fare hvis de gravde videre.

– Ikke godt nok

I september offentliggjorde generalinspektørens kontor korrespondanse med UNDP. I brevene uttrykker Sopkos kontor seg svært kritisk til undersøkelser og tiltakene FN-organisasjonen hadde iverksatt.

UNDP innrømmet i sine svarbrev at det har vært betydelige problemer med kontrollen av pengebruken og at interne kontroller hadde avdekket misbruk. Samtidig viste de til en rekke tiltak som har gjort kontrollen bedre. Men FN-organisasjonen ga også uttrykk for at de har begrenset mulighet til å kontrollere hvordan afghanske myndigheter bruker pengene de får fra LOTFA.

Sopko mener det ikke er godt nok.

– Jeg ble bekymret over å høre at UNDP mener de ikke kan ta ansvar for at pengene blir brukt slik det er ment. Etter vår oppfatning har ver-

LOTFA

Law and Order Trust Fund for Afghanistan. Opprettet i 2002 for å finansiere oppbyggingen av det afghanske politiet. Totalt er det utbetalt over 18 milliarder kroner fra blant annet USA, EU, Tyskland, Japan og Norge.

SIGAR

Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction, Uavhengig kontrollorgan som ledes av generalinspektør John Sopko. Har rundt 200 ansatte, hvorav om lag 50 jobber med inspeksjoner, etterforskning og kontroll i Afghanistan.

ken USA eller de andre givrelandene ment at UNDP og LOTFA kun skal fungere som en kanal for pengene. FN-organisasjonen har ansvaret for å kontrollere at pengene blir brukt slik de er tiltenkt, sier Sopko.

Han anbefaler nå giverne å bruke anledningen når nye avtaler skal inngås, til å kreve en klargjøring av UNDPs rolle og ansvar i administrasjonen av fondet.

Politistyrken i Afghanistan har i løpet av få år økt fra 70 000 til 140 000 mann. Styrken er bevæpnet og har en sentral rolle i kampen mot landets taliban-opprørere. ■

Norsk UD:

– UNDP tar dette på alvor

Av Tor Aksel Bolle

– Vi mener UNDP har tatt utfordringene på alvor. Det er satt inn ressurser i etterforskning, og det er iverksatt relevante tiltak. Norge har på dette grunnlaget utbetalt 60 millioner kroner til fondet høsten 2014, sier pressetalsperson i Utenriksdepartementet Veslemøy Salvesen.

Hun viser til at Norge blant annet deltar på LOTFAs møter i Kabul, både på arbeidsnivå og styringsnivå. Norge har støttet kravet om at rapporteringen om pengebruken i fondet må bedres.

– Norge har tatt opp svakheter ved UNDPs styring av fondet en rekke ganger, både i Kabul og i New York. Fra norsk side følger vi utviklingen i LOTFA tett, og UD får løpende rapportering om framdrift og pengebruk, sier Salvesen.

– Har Norge noen mulighet til selv å sjekke pengebruken, eller må man rett og slett stole på UNDPs rapportering om eget arbeid?

– FN har sine egne systemer for kontroll, revisjon og evaluering. Norge legger FNs rapporter til grunn, og samarbeider tett med øvrige givere om oppfølging av disse rapportene, sier Salvesen.

Stanislav Saling, som er talsmann for UNDP i Asia, forsikrer om at FN-organisasjonen jobber hardt med tiltak som kan forbedre åpenheten og oversikten i LOTFA.

Ifølge UNDPs brev til den amerikanske generalinspektøren i september var det uklart hvordan 23 millioner dollar som fondet hadde utbetalt til det afghanske innenriksministeriet var blitt brukt.

Saling opplyser at FN-organisasjonen nå mener at 10 millioner ble brukt på reglementert måte, mens 2,8 millioner dollar er bekræftet misbrukt. Disse pengene er trukket fra senere utbetalinger fra LOTFA til det afghanske innenriksministeriet. Bruken av resten av pengene blir fortsatt undersøkt, opplyser han. ■

Arne Strand, CMI-forsker og Afghanistan-kjenner. Foto: CMI

– Vanskelig for giverne

– UNDP har selvsagt ikke myndighet til å rydde opp i det afghanske innenriksministeriet. Det gjør det vanskelig for FN-organisasjonen å drive skikkelig kontroll og evaluering av hvordan pengene de utbetaler faktisk blir brukt. Det er et dilemma for giverne, sier Arne Strand, forsker ved Chr. Michelsens institutt i Bergen.

Ifølge Strand er bistanden til oppbyggingen av det afghanske

politiet veldig viktig.

– Selv om det er store problemer med korrupsjon og misbruk, vil det være svært vanskelig for giverlandene å stoppe denne bistanden. Dette på grunn av de politiske følgene, sier Strand.

Han viser til at de 150 000 mann store politistyrken har en sentral rolle i å bekjempe terror og å opprettholde fred og stabilitet i deler av landet. ■

Økonomi

Titusener av norskproduserte solcellelamper står på innkjøpslista til FNs høykommissær for flyktninger.

Norsk solcellelampe skal lyse opp FN-leirer

Norskutviklet solcellelampe skal gi økt trygghet og mer lekselys i FN-drevne flyktning-leirer. Selskapet Bright Products har landet millionkontrakt.

Av Asle Olav Rønning

Etter lange år med utvikling og markedsføring går det nå riktig vei for selskapet bak solcellelampa SunBell, som er laget av norske industridesignere. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har inngått avtale om kjøp av 50 000 enheter til UNHCRs katastrofelagre. I tillegg ønsker UNHCR å kjøpe 16 000 enheter til Kamerun for umiddelbar bruk i leirer for flyktninger fra Den sentralafrikanske republikk.

FNs kjøp samt intensjoner om ytterligere kjøp av lampa, har ifølge

UNHCR en verdi på rundt 18 millioner kroner så langt.

– Dette er et veldig viktig gjennombrudd i dette markedet, sier Kristian Bye i selskapet Bright Products til Bistandsaktuelt.

Knoppskyting

Bright Products er en knoppskyting fra norske K8 Industridesign. De to bedriftene holder til i samme hus på Skøyen i Oslo. Det er K8 som har utviklet og designet SunBell, mens Bright står for markedsføring og salg. Selve produksjonen skjer i Thailand.

– Vi ønsket å lage et produkt som kan treffe bredt. Da vi begynte å arbeide med dette forsto vi hvor mange mennesker i verden som bor off-grid, sier Marius Andresen i K8.

Off-grid er et annet ord for å mangle tilknytning til et nasjonalt strømnnett. SunBell lades via et solcellepanel på størrelse med en liten tallerken. Selve lampa er utformet slik at det kan fylle flere funksjoner. Den kan med enkle håndgrep omdannes til bærbar lommelykt, taklampe eller spotlampe for lesing. Lampa har også uttak for lader til mobiltelefon.

– Fortsetter

Andresen legger ikke skjul på at det har tatt lang tid og mange tilpasninger før produktet i år kom på markedet. Men å gi opp har aldri vært noe tema.

– Når vi har tro på noe, så fortsetter vi, forklarer han til Bistandsaktuelt.

Underveis har SunBell vunnet både nasjonale og internasjonale designpriser. SunBell skal fylle behov i en flyktningleir eller andre krisesituasjoner. Men den selges også kommersielt for bruk i vanlige hus på den strømløse landsbygda i Afrika og an-

■ AFRIKA

Vekst og motvind

Det internasjonale pengefondet (IMF) mener at den gjennomsnittlige økonomiske veksten i Afrika vil øke fra 5,1 prosent i år til 5,8 prosent i 2015. Samtidig advarer både IMF og Verdensbanken om fare for motvind på grunn av både ebola og politisk uro.

«**Det haster, vi har ikke tiden på vår side.**»

FNs generalsekretær Ban Ki-moon da slutt-rapporten fra klimapanelet ble lagt frem.

■ NORFUND

Påstår Norfund investerer «hemmelige steder»

43 av Norfunds totalt 165 investeringer skal, ifølge en rapport fra European Network on Debt and Development, ha vært kanalisert gjennom noen av de 20 mest hemmelighetsfulle stedene i verden. Disse investeringene tilsvarer 339 millioner dollar i perioden 1999 og 2013.

Den norske solcellelampa SunBell lyser opp hos en familie i flyktningleiren Dadaab i Kenya. I mange flyktningleirer er parafinlamper og stearinlys eneste lyskilde om kvelden.

Foto: Kristian Bye/
Bright Products

soner og aktører i bransjen har vært viktig. Kjersti Fløgstad, mangeårig generalsekretær i Unicef Norge, har fram til i år vært styreleder. Med hjelpeorganisasjonen Care har Bright Products inngått partnerskap om et pilotprosjekt på Pemba i Tanzania.

Salget til FN-systemet skjer i partnerskap med Bergensfirmaet W. Giertsen Hallsystemer, som har lang erfaring med leveranser innenfor dette markedet.

Også det norske Noreps-samarbeidet, som omfatter norske bedrifter som leverer til nødhjelpsutstyr, har spilt en stor rolle.

Stor ambisjoner

Kristian Bye i Bright Products tror at selskapet nå er i en startfase av det som kan bli en rivende utvikling.

– Vi har ganske store ambisjoner, sier han, og forteller at håpet er å selge 2-300 000 lamper neste år. Bye hoppet av en karriere i reklamebransjen for å jobbe med SunBell.

– En blir stolt av å jobbe med noe som faktisk kan bidra til å skape en bedre verden, sier han, men legger raskt til:

– Det dreier seg ikke om å «synes synd på de fattige», men heller om å se muligheter for bærekraftige produkter i noen av verdens raskeste voksende markeder. I denne sammenhengen er FN også et krevende marked som trenger gode produkter, sier han. ■

Den norske solcellelampa SunBell kan stå foran et gjennombrudd. Kristian Bye i Bright Products (t.h.) og Marius Andresen i K8 Industridesign er stolte over det de har fått til så langt. Foto: Asle Olav Rønning

dre deler av verden. Produktet som selges til FNs flyktningleirer er akkurat det samme som det som brukes på norske hytter. Forskjellen er kun at lampene som selges til FN er FN-blå og utstyrt med UNHCRs logo.

Kommersielt marked

Så langt har Bright Products solgt om lag 8000 lamper til tur- og hytte-markedet i Skandinavia og USA. I tillegg er det solgt om lag 5000 lamper kommersielt i afrikanske land som Angola, Kenya og Tanzania.

Å høste lærdommer fra enkeltper-

«**Det dreier seg ikke om å 'synes synd på de fattige', men heller om å se muligheter for bærekraftige produkter i noen av verdens raskeste voksende markeder.**»

Kristian Bye, Bright Products

Lys mot voldtekt**Av Asle Olav Rønning**

Mange flyktningleirer er uten strømmett og belysning kommer ofte fra brannfarlige kilder som parafinlamper, stearinlys og bål.

Mats Hultgren, seksjonsleder i UNHCRs innkjøpsorganisasjon i Budapest, sier til Bistandsaktuelt at de norske solcellelampene kan øke sikkerheten til kvinner og barn i flyktningleirer.

– Når de må gå ut om kvelden er det stor risiko for voldtekt, påpeker Hultgren.

Hultgren sier at leveransene som hittil er inngått eller blir diskutert har en verdi på 18 millioner kroner. UNHCR har sett SunBell i bruk i flyktningleiren Dadaab i Kenya, og Hultgren peker også på at i denne og andre flyktningleirer trenger barna et skoletilbud. For å kunne lese lekser på kvelden trengs det lys. Den norske solcellelampa skal dekke også dette behovet.

I tillegg kommer ønsket om et bedre innemiljø uten røyk og sot.

– Viktig å tenke nytt

– Det er viktig å tenke nytt og se behov, er rådet fra seniorrådgiver og nestleder Eirik Lundblad i Noreps til bedrifter som vil levere til nødhjelpsmarkedet. Pris betyr mye, men det er også etterspørsel etter smarte løsninger.

Av Asle Olav Rønning

I 2013 solgte norske bedrifter varer og tjenester for mindre enn 200 millioner kroner til FN. Det tilsvarer fattigslige 0,17 prosent av FNs totale innkjøp det året.

For bedrifter som vil prøve seg i forhold til FN og resten av nødhjelps- og utviklingsmarkedet, kan Noreps (Norwegian Emergency Preparedness System) være et viktig forum. Noreps er et nettverk som omfatter UD, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, norske organisasjoner og norske bedrifter som leverer nødhjelpsutstyr, blant annet til FN. Noreps-samarbeidet administreres av Innovasjon Norge.

Eirik Lundblad i Noreps påpeker at markedet har endret seg og at norske høyteknologiske løsninger nå er mer etterspurt enn før. Alternativ energi er ett eksempel. Samtidig er pris en viktig konkurransefaktor.

– Bright Products er et eksempel på en bedrift som har gjort mye riktig, både når det gjelder nytenking og når det gjelder å prøve ut og stadig forbedre produktet sitt, sier Lundblad.

Noreps hjelper til med råd om anbud, gir muligheter for bedrif-

ter til å knytte kontakter i nettverk og til å komme seg ut i verden og vise fram ideene sine. Blant annet hjelper Noreps bedrifter med deltakelse på årlige internasjonale messer i Brussel og Dubai.

Eirik Lundblad, Noreps

Håpefulle leverandører må være forberedt på at det kan kreve tålmodighet å jobbe opp mot FN-systemet. Kravene varierer mellom de ulike FN-organisasjonene, men felles for dem er at leverandører må godtgjøre at de er leveringsdyktige over tid. For nye bedrifter mener Lundblad det kan være lurt å knytte seg opp mot erfarne aktører i bransjen:

– Dette er ikke gjort på en uke. Det tar ofte tid å komme i posisjon. Det kan ta lang tid, og man må ha økonomisk rygggrad til å kunne vente lenge.

Samtidig legger han til at dette er et spennende marked som kan gi bedrifter mulighet til både økt salg og til å delta i svært viktig og meningsfullt arbeid. ■

Meninger

Ustemt i oktober, samstemt i desember?

Ved første øyekast kan det se ut som om Nobelkomiteen og regjeringen fronter de samme edle motiver: en varm støtte for menneskerettigheter. Men ser man nærmere etter – i bistandsbudsjettet – er det vanskelig å ta utenriksministerens menneskerettighetsløfter på alvor. **Av Simon Pahle**

For folk som beskjeftiger seg med utviklingspolitikk er oktober en heftig måned, med annonsering av nobelpris og det årlige forslaget til statsbudsjett. Når prisen peker på tema og geografier i utviklingsfeltet, som den ofte gjør, så reises samtidig spørsmål om samstemmigheten med norsk utviklingspolitikk. Ofte reflekterer de samme tegn i tiden; andre ganger helt forskjellige, og noen ganger står de i et spenningsforhold til hverandre. Ved første øyekast synes samstemmigheten å rå i år: Utdanning er det temaet som forbinder de to prisvinnerne, og er samtidig den største fanen som vaier over bistandsbudsjettet, med en økning på godt over en halv milliard kroner.

Men man skal ikke skrape særlig dypt før spenninger kommer til syne.

Mens næringslivsstøtten økes med 20 prosent til halvannen milliard kroner, blir menneskerettighetssatsingen hengende etter, med en beskjeden økning på snaut 8 prosent (til 378 millioner). Bistanden gjennom FN – som fremfor noe handler om å fremme menneskerettigheter (om enn ikke alltid like effektivt) – reduseres med nærmere en milliard. Samtidig kuttes det også i sivilsamfunns-støtten som ofte bidrar til en styrking av så

vel politiske som økonomisk-sosiale-kulturelle rettigheter. Alt i alt er budsjettprofilen alt annet enn menneskerettighets-orientert (utdanning unntatt).

Rettighetsaktivister

Her må vi huske på hvordan Malala og Satyarthi agerer for utdanning: de er verken skolelærere, skolebokforfattere eller skole-bygg-og-anleggsfolk, men rettighetsaktivister, som kjemper på et mye bredere frontavsnitt enn for utdanning alene. Malala har gitt ansikt til kampen mot fryktinngytende teokratisk-totalitære bevegelse, som i et forstokket forsøk på å virkeliggjøre reaksjonære samfunnsidealer blant annet fratar jenter skolegang. Satyarthis prosjekt er intet mindre enn å 'redde barndommen' (Save the Childhood Movement), en kamp kronet med opprettelsen av ILO-konvensjon 182 mot de verste former for barnarbeid, en av åtte kjernekonvensjoner i internasjonal arbeidsrett. Virkeområdet hans er vel

« Menneskerettighetene blir liggende i dødvannet, og bistanden gjennom multilaterale organisasjoner kuttes kraftig.

så mye arbeidslivspolitik som utdanningspolitikk.

Utdanning er selvsagt en menneskerett i seg selv, og kan utvilsomt hjelpe folk til å forstå hva rettighetsbrudd er, og hvordan slike kan påtales og bekjempes. Men her gjelder det å holde tunga rett i munnen: Det finnes intet hold for å si at utdanning nødvendigvis fremmer andre rettigheter – et grelt, ironisk faktum er at flere av de landene som i dag skårer aller høyest på internasjonale utdanningsmål, så som Kina og Singapore, også er blant de flinkeste i klassen til systematisk å krenke så vel sivile-politiske rettigheter som arbeiderrettigheter.

Utenriksminister Brende har tidligere bebudet at menneskerettigheter skal være regjeringens paradegren. I en høystemt tale på FN-dagen understreket han at «menneskerettigheter og godt styresett er byggesteinene for bærekraftig utvikling og inkluderende vekst» – intet mindre.

Næringslivsstøtte

Bistandsbudsjettet gjør det vanskelig å ta ham ordentlig på alvor. Det er innen næringslivsstøtte at regjeringen virkelig eksellerer. Nå er det ikke noen nødvendig konflikt mellom næringslivsstøtte og menneskeret-

tigheter, men det ligger en spenning i dette: Få vil bestride at grunnleggende rettigheter og globalisert næringsvirksomhet ofte står i anstrengt forhold til hverandre – uten en slik erkjennelse ville vi for eksempel ikke hatt etiske retningslinjer for Oljefondet.

Den ugagn som gjøres i ressursutvinning og transnasjonal vareproduksjon handler imidlertid ikke om at næringslivsfolk er slemme, griske menn. Store deler av det globale terrenget er i praksis rettighetsløse soner der det lokalt skorter på både evne og vilje til beskytte grunnleggende rettigheter. Samtidig tillater global økonomisk integrasjon og teknologi stadig mer lønnsomme – men ditto vidtrekkende og komplekse – måter å organisere produksjon på. Selv forholdsvis enkle produkter involverer nå et mylder av aktører – og dette innebærer nesten alltid en de facto pulverisering av sosialt ansvar. Selv ikke generalene på toppen av de globale næringskjedene har noe ordentlig kart over dette terrenget de høster fra.

Vaktbikkjene

Under nettopp slike omstendigheter er det viktig med robuste globale nettverk av «vaktbikkjer» – ikke for å hindre næringsvirksomhet, men

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett TSJAD

Helbredelsesfeberen

Ragnhild Mumbata skriver om tradisjonelle helbredere i Tsjad.

nett ETISK HANDEL

Etisk kaffe, takk!

Jorunn Bakke Johannessen fra Fredskorpset skriver om sitt møte med kaffedyrkere i Tanzania.

nett KENYA

Uenighet om Mysa

Gjorde Strømmestiftelsen en feil da de avsluttet samarbeidet med organisasjon Mysa i Kenya etter overgrepssanklager? Teddy Moen, Arve Danielsen, Erik Berg og styreleder i Strømmestiftelsen Svein Ove Faksvåg debatterer.

for å holde øye med hvilke og hvor mange egg som knuses når omeletten lages, og gripe inn når næringsiveren fratar fattigfolk tilgang til produktive ressurser eller sysselsetter dem i det ILO kaller uanstendig arbeid. Kontroversen rundt Norfunds investeringer i skogplantasjer i Tanzania handler for eksempel om dette. Budsjettet vitner ikke om noen forståelse av den rolle vaktbikkjene spiller for inkluderende vekst, og antyder at Brende har et godt stykke å gå før det blir sammenheng mellom ord og handling.

Tidligere utviklingsminister Erik Solheim (SV) forfektet, uten noen blygsel, at bistanden både kunne og burde brukes til å understøtte norske investeringer for slik å skape kraftfulle synergier for utvikling. Dermed satte han en helt ny tone, og åpnet for det jeg har kalt en 'kinafisering' av bistanden, preget av utstrakt indirekte binding til hjemlige næringsinteresser. Men de rød-grønne tok også balanserende grep, og hevet (i hvert fall innimellom) fanen for arbeiderrettigheter. I kjølvannet av den grusomme ulykken i Rana Plaza (som drepte 1129 tekstilarbeidere) gikk utviklingsminister Heikki Holmås inn med betydelig midler til ILOs program for anstendig arbeid i Bangladesh.

Krav til Norfund

Det er denne typen grep jeg tviler på om nåværende regjering vil være tilbøyelig eller i stand til å ta – når menneskerettighetene blir liggende i dødvannet, og bistanden gjennom multilaterale organisasjoner kuttes kraftig. Men hvem vet: Kanskje menneskerettighetsmeldingen, som ventes offentliggjort omtrent når Malala og Satyarthi kommer til Oslo for å motta fredsprisen, kan gjøre mine bekymringer til skamme? Heldigvis er ikke pengebruken den eneste veien til en bedre balanse mellom næringslivsstøtte og menneskerettigheter.

Selv er jeg spent på å se hva regjeringen, som ivrer sånn for 'investeringer for utvikling', vil foreta seg når det gjelder investorforpliktelser og mekanismer for å håndheve slike. For rettighets-entusiastene Brende ville det være en regelrett skandale om man gjorde alvor av trusselen om å avvike etisk råd og det øvrige opplegget rundt Oljefondet. Men det er nesten pinligere om ikke Norfund underkastes et liknende regime. Bør vi ikke ha enda større forventninger om sosial og miljømessig ansvarlighet i de investeringer som gjøres med bistandskroner enn de som gjøres med pensjonene våre? ■

Debatt:

Norsk rekord i dårlig timing

Av Morten Lønstad

I STATSBUDDSJETTET som ble framlagt 8. oktober, er det listet opp 84 land som fortsatt skal være mottakere av norsk bistand. Sierra Leone er ikke blant dem. Samtidig reiser utenriksminister Børge Brende på egenreklametur til Liberia og Sierra Leone for å få oppmerksomhet rundt utdeling av ebola-millioner.

Det er vanskelig å ta regjeringens tale om «samstemt politikk for utvikling» alvorlig når de ikke klarer å samstemme et departements politikk overfor ett land. Å kutte ut Sierra Leone akkurat nå, mens landet er i en eksistensiell krise, må dessuten være nær norsk rekord i dårlig timing.

Å KUTTE UT bistanden til Sierra Leone er i utgangspunktet tvisomt fordi regjeringen ønsker å fokusere på fattige land sør for Sahara. Sierra Leone er et av dem. Det blir meningsløst når vi ser hvilke behov landet vil ha for hjelp og gjenoppbygging etter ebola-epidemien. Foreløpige analyser fra IMF, FN og frivillige organisasjoner tyder på at matsikkerhet blir et problem både på kort og lang sikt, i tillegg til at den økonomiske veksten blir kraftig redusert og inflasjonen går opp.

Ebola-epidemien har vist hvor utilstrekkelig det offentlige helsesystemet er, og nå mister barna deler av sin utdanning fordi alle skoler er stengt. Landet blir satt mange år tilbake, og det kan ikke rettes opp bare med nødhjelp. Ebola vil kanskje bli endemisk i Vest-Afrika i lang tid, og skal Sierra Leone være i stand til å håndtere neste utbrudd bedre, kreves det en bred og langsiktig innsats, fra opplæring av den enkelte landsbyfamilie til styrking av statlige institusjoner.

I Dagsavisen 20.10 åpner statssekretær Brattskar for å gjøre unntak for Sierra Leone på grunn av ebola-epidemien. Dette er ikke tilstrekkelig fordi langsiktig gjenoppbygging krever forutsigbar og langsiktig satsing også fra norsk side. FORUT vil derfor jobbe for at Sierra Leone igjen blir tatt inn på lista over land som kan motta bistand. I mellomtida vil vi oppfordre Brende til å holde til Høyre når han møter seg selv i døra. ■

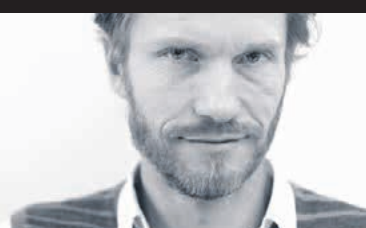
« Langsiktig gjenoppbygging krever forutsigbar og langsiktig satsing. »

Morten Lønstad generalsekretær i FORUT.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det postdoktor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås, samt ved Universitetet i Sao Paulo, Simon Pahle. Han har også arbeidet i Kirkens Nødhjelp.

Foto: Espen Røst

34 Intervjuet

Bistandsaktuelt møtte britisk-sudanske Mo Ibrahim i Uppsala i Sverige der han holdt hovedinnlegg under konferansen Africa Days, arrangert av Nordiska Afrikainstitutet. Den 68 år gamle forretningsmannen snakket i foredraget om betydningen av godt styresett. Det er et tema han har brukt mye av sine ressurser på siden han etablerte Mo Ibrahim Foundation for åtte år siden. Et av angrepspunktene til Ibrahim er såkalte *anonyme selskaper*, selskaper der eierne ikke er kjent.

– Vi må sette en stopper for dette. Det er ingen som helst samfunnsmessige behov for å tillate anonymt eierskap til selskaper eller sammenslutninger, sier han.

Må være tyver

Ibrahim legger til at «det bare er tyver som har bruk for slike selskaper». Han kan ikke se noen annen grunn til å holde sin eieridentitet skjult enn at det ligger lysskye forhold bak.

– Så norske Statoil bør ikke samarbeide med slike?

– Selvsagt ikke. Dessuten trenger vi den norske regjeringen til å støtte andre regjeringer som arbeider mot slike selskaper, sier han til Bistandsaktuelt.

I Norge har det vakt oppsikt at Statoil på flere av blokkene i Angola har samarbeidet med selskaper med ukjente eiere. Statoil har tidligere overfor Bistandsaktuelt beskrevet dette som «en utfordring», og samtidig påpekt at slike selskaper er tillatt i Angola.

Ibrahim nevner bruken av anonyme selskaper i samme åndedrag som korrupsjon og mangel på åpenhet om oljeinntekter, og mener at europeiske land har et klart ansvar for å endre sin lovgivning på disse områdene.

Riktig retning

Ibrahims stiftelse leverer hvert år en indeks der samtlige afrikanske land får en skår på områder som trygghet og rettssikkerhet, offentlige tjenester, sosial utvikling og medbestemmelse. Det sentrale er ikke hvem som kommer øverst, men om utviklingen over tid går i riktig retning. Tallene sier at 94 prosent av Afrikas befolkning bor i land der utviklingen har gått til det bedre.

– For noen år siden var Afrika et håpløst tilfelle. Nå har det en stund vært «Africa rising» som gjelder. Men virkeligheten er aldri svart/hvit. Vi må være mer nyansert, sier han.

Den interne volden i form av borgerkriger og andre konflikter bekym-

– Statoil bør droppe anonyme selskaper

Statoil og andre norske selskaper bør ikke samarbeide med selskaper som har ukjente eiere. Det sier Mo Ibrahim, mobilmilliardær og forkjemper for godt styresett i Afrika. I dette intervjuet snakker Ibrahim blant annet om sitt syn på pirater, kolonitida og inkluderende vekst.

Av Asle Olav Rønning

rer gründeren.

– Vi er nødt til å forstå hvorfor dette skjer. Er årsaken ulikhet, utestenging av deler av befolkningen, eller hva er det?

Utålmodig

Milliardæren har liten tålmodighet med de som leter etter årsaken til dagens problemer i fortida.

«For noen år siden var Afrika et håpløst tilfelle. Nå har det en stund vært 'Africa rising' som gjelder. Men virkeligheten er aldri svart/hvit.»

– Uansett hvilken skade som enn ble påført Afrika av kolonialisme og den kalde krigen, så er det fortid nå. Vi kan ikke fortsette å se oss selv i bakspeilet og si at vi var en koloni for 50 år siden. India var en koloni. USA var en koloni. Alle har på et eller annet tidspunkt kolonisert alle andre. Vi må komme oss forbi dette, mener han.

Ibrahim bryr seg ikke om ideologier. Ledernes politiske avskygning er ikke viktig. Det viktige er at de kan levere et sett av goder til innbyggerne sine.

Inkluderende vekst

Et av de store spørsmålene er hvordan Afrika skal lykkes med inkluderende vekst. Ibrahim konstaterer at

økonomisk ulikhet er økende.

– Jeg tror ikke dette er kun et afrikansk problem. Men vi trenger å få en bedre forståelse av hvorfor dette skjer. Det vil ha sosial konsekvenser og økonomiske konsekvenser om det ikke løses, sier Ibrahim til Bistandsaktuelt.

Han viser til at Afrika er et rikt kontinent med mange ressurser. Han peker spesielt på én ressurs, nemlig fisken i havet. Fremmede fiskere med havgående fartøyer blir imidlertid ikke kontrollert, og tar med seg fisken afrikanske fiskere skulle høstet inn.

I sitt foredrag under gullbelagte kupler og tunge lysekroner i aulaen ved ærverdige Uppsala universitet

Debatt:

Virkelighetsfjern politikk

Av Kåre Eriksen, kommunikasjonsrådgiver i Digni

DER DET lenge har vært bred enighet om linjene i utviklingspolitikken, foregår det nå en sterk ideologisering.

Da Heikki E. Holmås ble utnevnt til utviklingsminister, forsvant Erik Solheims pragmatisme og nettverk. Hans stortingsmelding om rettferdig fordeling ble hyllet som et paradigmeskifte av aktører på venstresiden. To år senere har vi fått ny regjering

og et nytt paradigmeskifte. Nå er det blå bistandsreform som gjelder, med fokus på næringsliv og økonomisk vekst.

Begge paradigmene har noe for seg. Forskjellen mellom rik og fattig øker stadig. Vi trenger investeringer og handel. Men verden er ikke svart/hvit, så hvorfor framstilles kontekst og virkemidler slik? Rettferdig fordeling alene er ikke svaret, samme hvor mye idealisten i meg heier på dette. Økonomisk

Kåre Eriksen.

vekst er en forutsetning for utvikling, men den driver også fram økt urettferdighet.

I LANGSIKTIG BISTAND er langsiktighet en forutsetning. I stedet blir feltet stadig mer motepreget. Bistandsreform er blitt en politisk vintersak i Norge. Tenketankene har begynt å tenke bistandstanker. Store penger skal fordeles. De ideologiske trosbekjennelsene styrer. Resultatet ser vi først om mange år. Da har vi nok en

ny regjering og et nytt utviklingspolitisk prosjekt.

Samtidig består de vanvittige målsettingene med norsk bistand. I en pressemelding skriver Utenriksdepartementet at «utviklingspolitikken skal bidra til økonomisk utvikling, økt demokratisering, gjennomføring av menneskerettigheter, godt styresett og tiltak som bringer mennesker varig ut av fattigdom». Denne pakken forventes det altså at vi skal levere effektive og målbare resultater på,

Mobilgründer og forkjemper for godt styresett i Afrika, Mo Ibrahim, ber Statoil og andre selskaper unngå å samarbeide med anonyme selskaper.

Foto: Mo Ibrahim Foundation

Mo Ibrahim

- Sudansk forretningsmann som bygde opp mobiltelefoni i en rekke afrikanske land. Ifølge nyhetstjenesten Forbes er Ibrahim god for 1,1 milliarder dollar.
- I 2006 startet han stiftelsen Mo Ibrahim Foundation til støtte for bedre styresett i Afrika.
- Stiftelsen utarbeider hvert år en indeks der 53 afrikanske land vurderes ut fra en lang rekke kriterier knyttet til godt styresett.
- I tillegg til den årlige indeksen deler Mo Ibrahim stiftelse også ut en rekordstor pris til en afrikansk eksstatsleder som har utmerket seg.
- Prisen får 5 millioner dollar fordelt over ti år og deretter 200 000 dollar livet ut.
- Bare demokratisk valgte statsledere som har gått av de siste tre årene, og som har forlatt posten etter normale konstitusjonelle regler, kan bli tatt med i betraktningen. Prisen har ikke vært delt ut siden 2011, i mangel på gode kandidater.

Prize for Achievement in African Leadership vil seinere i år annonsere navnet på den som kan innkassere prisen og fem millioner dollar. Prisen, som tildeles en statsleder som har gått av i løpet de siste tre årene, har ikke vært delt ut siden 2011.

Ibrahim har forpliktet seg til ikke å påvirke hvem som får prisen. Han lar seg heller ikke lokke av Bistandsaktuelt til å mene noe om hvilke statsledere i Afrika som nå burde ha gått av, slik at de kunne komme med i betraktningen.

– Reglene er klare. Jeg er ikke engang tillatt å være tilstede i rommet der dette diskuteres, sier han alvorlig.

– *En del regimer i Afrika kan vise til økonomisk vekst og sosial forbedring, og har blitt yndlinger for giveland. Samtidig ser mange av dem ut til å ikke respektere rettighetene til interne meningsmotstandere – hva synes du om det?*

– Noen ganger tror folk at det er en byttehandel mellom menneskerettigheter på den ene siden og utvikling på den andre. Men myndighetene må sikre at det er en balanse. De kan ikke ha en slik skjev utvikling, det vil innhente dem i det lange løp, sier Ibrahim. ■

har tidligere på dagen Ibrahim fortalt om da han for noen år siden spiste på en restaurant i Tanzania. Sjømaten han fikk var både god og rimelig, og Ibrahim fikk høre at tilgangen på fisk var god nå som de somaliske piratene hadde gjort farvannene utenfor Øst-Afrika utrygge for fremmede fiskere.

– Så langt har det altså gått! Piratene er fiskernes venner, smiler Ibrahim oppgitt.

Og spekulerer om løsningen på «ressursranet» kan være å utplassere somaliske pirater langs alle Afrikas kyster.

Påvirker ikke prisen

Komiteen som deler ut The Ibrahim

enten vi representerer sivilsamfunnet, staten eller multilateral sektor. DET ER flott at utviklingspolitikken engasjerer, men jeg har vanskelig for å se hvem andre enn politikere og tenketanker som er tjent med ideologiseringen. La oss heller diskutere hvordan vi kan få mer realistiske målsettinger, bedre samordning i felt og korrupsjonsforebyggende insentiver. Og tid nok tid til å evaluere fortida for å fatte gode avgjørelser for framtida. ■

« Verden er ikke svart/hvit, så hvorfor framstilles kontekst og virkemidler slik? »

Kommentar Eva Bratholm

Klimaoptimisme – er det mulig?

TV-SEERNE ble vettaskremte og ringte ned Miljøverndepartementet. Sissel Rønbeck, daværende miljøvernminister, opprettet en egen telefonsentral for å snakke med redde seere. Dette var situasjonen i 1988, da Petter Nome og Torbjørn Morviks to dokumentarer «Ozonalarmen» og «Drivhuseffekten» ble vist på NRK.

Det er gått nesten 27 år. I dag er folk flest klar over faren ved klimændringer, de merker at været er våtere og villere, breene smelter og havet stiger. Likevel er de mer engstelige for ebola, terror og ulykker. Klimatrusselen fornektes ikke, den lider en enda verre skjebne: Den er blitt kjedelig og et tema det er lov å være lei av. På engelsk er det et eget ord for det «climate fatigue». Det er ikke helt uvanlig å høre folk si: – Jeg leser aldri om klima, det er deprimerende, nytteløst og hva kan jeg gjøre?

Kanskje har klimasaken ikke vært tjent med tiår etter tiår med skremsler. Kanskje har alle utsagn om at «klokken er to på tolv», «vi står ved avgrunnen» og «det er allerede for sent», produsert mer avmakt enn engasjement og kampvilje. Den menneskelige reaksjon på at det allerede er for sent, er å tenke at da får det bare stå til og gå som det går.

DERFOR VAR det helt naturlig at generalsekretær i WWF, Nina Jensen i sommer slo et slag for klimaoptimismen. I en oppsiktsvekkende kronikk: «Fem grunner til å bli klimaoptimist» skrev hun om de positive trendene som kan hindre det totale klimasammenbruddet. Jeg skjønner henne godt. Klima må ut av den pessimistiske bakevja og inn i strømmen av muligheter og løsninger. Jensens første poeng er at fornybar energi vokser enormt. Investeringene i sol og vindkraft øker dramatisk. Innen 2020 vil 80 pro-

sent av verdens befolkning leve i områder der strøm fra solenergi er økonomisk konkurransedyktig med strøm fra andre kilder.

Hennes andre poeng var at denne utviklingen kommer til å gå fortere og fortere. Teknologien blir billigere og mer fleksibel år for år. Jensens poeng nr. 3 var at store penger har begynt å flytte på seg. Investeringer i fornybar energi i verden er femdoblet fra 2004 til 2012 og i flere markeder har solenergi begynt å gi svært god fortjeneste.

Gode politiske nyheter, er Jensens fjerde poeng. USA og Kina har skjerpet sin klimapolitikk og jo lenger disse stormaktene går, jo bedre er sjansene for store framskritt i Paris i 2015. Og dette skrev Nina Jensen før EU kom med sine ambisiøse klimamål midt i oktober i år. Hennes siste grunn til klimaoptimisme er at målet er innen rekkevidde. For å nå målet om to grader trengs en seksdobling av investeringene i fornybar energi. Det er mye, men langt fra umulig, skriver hun.

EN ANNEN som har sett seg lei på klima-pessimismen er den kanadiske aktivisten og journalisten Naomi Klein. Hennes analyse er denne: «Vårt problem er at klimaendringene er et kollektivt anliggende som krever kollektiv handling en målestokk som menneskeheten faktisk aldri før har fått til». Hun setter sin lit til storstilt aktivisme og mobilisering.

Nina og Naomi har helt rett. Pessimisme kommer det i hvert fall ikke noe ut av. ■

« Klima må ut av den pessimistiske bakevja og inn i strømmen av muligheter og løsninger. »

Vi må tro at vi kan påvirke klimapolitikken og ta innover over oss det positive som skjer, skriver Eva Bratholm. I New York har folk troa på mobilisering, Titusener av demonstranter krevde en ny klimapolitikk under demonstrasjoner i september. Foto: Timothy A. Clary/afp/NTB Scanpix

36 Bakerst

De modige kvinnene

Av Rosa Chaves

KLOKKEN ÅTTE er åtte om kvelden, jeg er i Checruz, en knøttliten landsby langt fra Guatemalas hovedstad. Vi reiser med alt filmutstyret vårt, målet er å lage en dokumentarfilm om historiene til kvinnene som overlevde seksuell vold under borgerkrigen på begynnelsen av 1980-tallet. Vi blir tatt

i mot av Elsa, en ung kvinne på 23 år, smilende og med en selvsikker gange. Hun er den første kvinnen her som har studert, hun har utdannet seg til lærer.

Mens vi går, forteller hun hvordan hun har klart det, hvordan hun har blitt løftet frem som et dårlig eksempel fordi hun ikke er gift, opp-

Sett fra SØR

Rosa Chaves fra Guatemala er poet, filmskaper og skuespiller.

drar et barn alene og har flyttet for seg selv. At hun i tillegg kjemper for sine rettigheter sammen med kvinner i andre landsbyer, fullfører listen av brutte normer og regler for hvordan en kvinne skal oppføre seg.

ELSA TAR oss til morens hus, og mens vi går oppover fjellsiden møter vi henne, Andrea, en kvinne på 44 år, overlevende fra krigen, også med en vanskelig historie å fortelle. Men det er ikke det vi skal dvele ved nå, vi er her for å se hvordan kvinnene her har klart å gi ny mening til fortiden gjennom å oversette minnene til en teateroppvisning. Det er det vi skal filme nå.

De andre kvinnene har valgt An-

drea til protagonist i dokumentaren. I samtalen vi har på verandaen foran huset hennes kommer tårer, men også mange smil. Vi spiser rundt ilden, mat de selv har laget, og samtalen vender mot selvstendighet, kvinners muligheter, nåtidens utfordringer og drømmer for fremtiden. Elsy, den vakre datteren til Elsa på to år, leker rundt oss. Kvinnene drømmer om en bedre fremtid for henne, at hun skal vokse opp i et samfunn mer fritt for vold enn generasjonene før henne. Vi hører innsekte, hunder som gjør og man kan se stjernene. Jeg blir inspirert av dette stedet, men tenker samtidig på den gang disse kvinnene måtte flykte for livet, akkurat her.

– Det er ikke lett, sier Andrea til

Flatpakket filantropi

Per Heggnes leder Ikeas veldedige stiftelse, og mener den eneste veien inn i fremtiden er et næringsliv som tar mer sosialt ansvar. Flere norske forretningsfolk burde tenke som Ikea, synes han. Av Anne Håskoll-Haugen

PER HEGGENES LEDER Ikea Foundation som bare i år skal bruke over 800 millioner kroner på prosjekter i 33 utviklingsland. Han tilbringer mye tid i felt, og med over 200 reisedager i året, klarer han ikke å komme på hvordan en vanlig arbeidsdag ser ut. Men da Heggnes startet som sjef for Ikea-stiftelsen for fem år siden var det en ny verden for som åpnet seg for han.

– Jeg har jobbet i business hele mitt yrkesliv, i New York og London. Jeg har levd i en helt annen virkelighet og sett verden fra et annet perspektiv. Men da jeg ble oppringt og forespurt om å bygge opp Ikea Foundation, var det en utfordring jeg svært gjerne ville ta.

Verden han forlot var Burson Marsteller, et av verdens største PR-selskaper. Men business-sjargongen, har han ikke forlatt. Det går i avkastning og maksimal profitt når stemmen i telefonrøret når øret mitt.

Heggnes bor i Genève, og har kontor i Nederland. Det er 20 år siden han sist bodde i Norge.

– Jeg er bevisst på at jeg har tilbrakt hele karrieren i forretningslivet, men jeg ser også på stiftelsen som en forretning: Vi er ikke ute etter å gi bort penger, men å utvikle programmer som skal skape forandring. Målet er fortsatt best mulig avkastning, men nå måler vi profitten i hvor mye utvikling vi skaper, ikke i penger.

Jordomselling

Heggnes vil ikke skryte på seg noe sosialt engasjement fra yngre dager. Da var det speiderbevegelsen som fikk tiden hans. Men reiselysten har

han hatt med seg hele veien.

– Jeg reiste mye med foreldrene mine som barn. De tok oss med på ferie utenlands, og jeg fikk en god smak på verden. Da jeg var 19 år dro jeg til Tyskland for å studere til siviløkonom, jeg var eneste norske på skolen og det passet meg bra. Jeg skulle studere på tysk, og var avhengig av å lære språket fort.

Men før det bar ut igjen, sveipet han innom Norge, jobbet som journalist i Aftenposten, fikk kone og tre barn, som han senere tok med seg i utlendighet. Nå har de tre sønnene blitt voksne og er bosatt i forskjellige land, men konen sin har han fortsatt med.

– Det er utfordrende å opprettholde et normalt familieliv med så mye reising. Men jobben er veldig meningsfull. Jeg pleier å si at jeg har truffet flere interessante mennesker de siste fem årene, enn i hele mitt yrkesaktive liv. Og da snakker jeg ikke bare om kjendiser og statsledere, men alle de jeg har møtt når jeg besøker prosjektene våre. Å få innsikt i deres liv, det motiverer meg.

Det har aldri vært et spørsmål å flytte tilbake, verden er for stor til det. Men hver sommer er det hytta på Tjøme som gjelder. Og når han får tid, bytter han blådress med skidress og setter kursen for alpine.

Næringslivet må ta ansvar

Heggnes skryter av Ikeas samfunnsansvar og gründeren Ingvar Kamprad, som han har jobbet tett med.

– Har store bedrifter et moralsk ansvar for å bøte på fattigdom?

HVEM?

■ Per Heggnes

■ Leder Ikea Foundation som i år skal bruke 800 millioner kroner i utviklingsland

■ Pengene gis blant annet til FN og en rekke andre bistandsorganisasjoner

– Privat sektor blir nødt til å ta større ansvar for bistand og utviklingsarbeid. Behovene øker og finansieringen reduseres. Mange FN-organisasjoner er helt avhengig av at næringslivet bidrar, og flere norske bedrifter bør engasjere seg i dette.

Heggnes tror det handler om kultur. I Norge mener mange det er statens oppgave å ta seg av utviklingsarbeidet. Han mener dessuten at norsk bistand vill blitt bedre hvis den hadde tatt mer risiko og investert i innovasjon.

Men filantropi blir også kritisert av mange: Filantropi fjerner ikke årsakene til fattigdom, fattigdom er en konsekvens av det samme økonomiske systemet som gjør selskaper som

Ikea så lønnsomme. Eller at det bare handler om å bygge godt omdømme, kanskje bøte litt på egen dårlig samvittighet.

– Kritikken av filantropi kan noen ganger være berettiget. Men jeg understreker at Ikea ikke driver filantropi for å være snille, men fordi det

«Jeg understreker at Ikea ikke driver filantropi for å være snille, men fordi det er en god forretningsstrategi.»

Per Heggnes, sjef for Ikea Foundation

meg. Hun fortsetter: – Det vi driver med er ikke vel ansett, vi har kommet i juridiske problemer for å fortelle sannheten, fordi vi setter ord på opplevelsene, men det er viktig ikke å la minnene gå tapt. Jeg klarer å snakke om det nå, selv om det gjør vondt i brystet. Men nå klarer vi å le også, vi klarer å være fornøyde.

JEG SER tre generasjoner kvinner og tenker på moren min, på bestemorrene mine som også er urfolk

«Elsa er den første kvinnen som har studert.»»

og gjennomlevde krigens grusomhet, ekskludering og diskriminering. Men vi er her, vi lever og hver og en av oss er på vei fremover. Jeg ser på ansiktene deres og innser at vi er de samme, i byen og i landsbyene. Forskjellige, men med røtter som forener oss. Vi går avsted før solen har stått opp, og etter en times gange kommer vi frem til plassen hvor teateret skal fremføres.

Jeg er utålmodig etter å fange følelsene, detaljene, kraften og ordene med kameraet, utålmodig etter å dele alt dette med andre. Jeg overveldes av håp når jeg vet at på steder som dette, så bortgjemt og langt vekk, er kvinner i gang med å endre samfunnet. Modige og mektige kvinner. ■

Portrett

Per Heggenes leder Ikea Foundation som i år skal gi bort 800 millioner kroner til prosjekter i utviklingsland.
Foto: IKEA

er en god forretningsstrategi. Det handler ikke om å se bra ut, men å se på forretninger og ressursbruk i et langsiktig perspektiv. Det kan man gjøre når det ikke er aksjonærer som krever kortsiktig utbytte. Ikea er eid av en stiftelse, ingen er ute etter kortsiktig vinning.

Makt og avmakt

– *Hvordan var det plutselig å skulle forholde seg til fattigdom og nød?*
– Det var ikke et sjokk, men det har gitt meg innsikt i en del av verden som jeg kjente lite til. Bilder i avisen gir ikke forståelse for livet de fattige lever. Det har vært en stor kontrast til mitt eget liv.
– *Kjenner du på en makt når du*

sitter på en så stor pengesekk som skal deles ut?

– Ikke makt, men et veldig stort ansvar ovenfor menneskene jeg forsøker å hjelpe.
– *Hva med avmakt?*
– Når jeg møter flyktinger med traumatiske opplevelser bak seg, ser jeg at det er ekstremt mye som skal til for å løse situasjonen. Jeg tenker jeg gjerne skulle gjort mer og da kan jeg føle på avmakt.
– *Klarer du å formidle til gamle arbeidskollegaer alt du opplever i en ny arbeidshverdag?*
– Ja, men for å være helt ærlig så viser de begrenset interesse. Man får heller være glad for alle de som engasjerer seg. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hva er offisielt språk i Kam-bodsja?
- 3 Hva heter grunnleggeren av Røde Kors-bevegelsen?
- 4 Hva heter hovedstaden i Mauritius?
- 5 Hva heter verdens største innsjø?
- 6 Når åpnet Litteraturhuset i Oslo?

Foto: Wikipedia

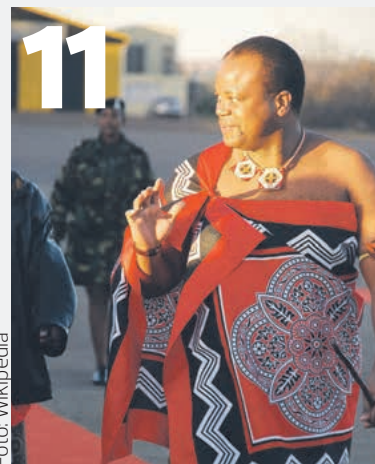

Foto: Wikipedia

- 7 Hva står bokstavene LLH for?
- 8 Hvor ligger Mekong-deltaet?
- 9 En populær drikk er oppkalt etter Mekong-elven. Hva slags væske dreier det seg om?
- 10 Hvor mange kvinnelige direktører har Norad hatt siden 1968?
- 11 Swaziland er et monarki som ligger sør i Afrika. Hva heter kongen?

- 12 Hvor i verden ligger landet Republikken Seychellene?
- 13 Hva heter myntenheten i Bangladesh?
- 14 Øst-Timor heter også?
- 15 Hva er bilateral bistand?
- 16 Når ble Operasjon Dagsverk første gang arrangert?
- 17 Hva står WHO for?
- 18 Hva slags tresort regnes som verdens høyeste?
- 19 Hva slags styreform er det i Thailand?
- 20 Hva er rastafari-bevegelsen?

Ekspertnøtter

- 1 I hvilket land ligger nasjonal parken Etosha?
- 2 Når ble Surinam selvstendig?
- 3 Hva heter de tre kandidater som fikk flest stemmer i den første runden av det brasilianske valget?

Foto: Wikipedia

Svar: 1: Guy Scott, fungerende president i Zambia. 2: Khmer. 3: Henry Dunant. 4: Port Louis. 5: Det Kaspiske hav. 6: 2007. 7: LLH – Landsforerengen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. 8: i Vietnam. 9: Thailandsk whisky. 10: To. 11: Mswati III. 12: Øst for det afrikanske fastlandet i Det Indiske hav. 13: Bangladeshisk taka. 14: Timor Leste. 15: Betegnelse for tosidig utviklingssamarbeid. 16: i 1964. 17: World Health Organisation. 18: Redwood tre. 19: Konstitusjonelt monarki. 20: En religiøs bevegelse som oppstod på Jamaica i 1930-årene. **SVAR:** Ekspertnøtter: 1: Namibia. 2: i 1975. 3: Dilma Rousseff, Aécio Neves og Marina Silva.

38 Bakerst

Bokanmeldelse:

Interessant fra Græsvik om Afghanistan

Av Bjørn Johannessen

Fredrik Græsvik har lenge vært TV2s mest markante utenriksreporter. Hans siste bok, «Den tapte krigen» omfatter Afghanistan, et land han jevnlig har dekket det siste tiåret.

Mens bøker om Afghanistan ofte omtaler enkeltskjebner, kulturelle og politiske særtrekk, søker Græsvik å gi leserne et større lerret. Hovedfokus er på den rolle USA og dets allierte, herunder Norge, har spilt i kampen om Afghanistan etter angrepet mot USA for tretten år siden. Etter Græsviks syn var den amerikanske reaksjonen på 11/9 planløs og hasardiøs, og norske politikere lot seg rive med i et felttog som manglet en troverdig plan med tilhørende strategi.

Forfatterens skepsis er stor mot en dominerende tro på militære midler i et land som Afghanistan. Taliban er ikke utryddet, politiske og militære strukturer er svake som før krigen, korrupsjon flourer, sikkerhetssituasjonen er prekær og den sosiale nød er påtrengende for afghanere flest. At mange har fått et bedre utdannings- og helsetilbud oppveier ikke ovennevnte.

FORFATTEREN ER VIDERE kritisk til at norske politikere overfor den hjemlige opinion ikke har våget å kalle en krig for en krig. Engasjementet

er i stedet solgt som et humanitært prosjekt for statsbygging og skolegang for jenter. Ifølge Græsvik, og mange av de militære han har intervjuet, har underkommuniseringen av de militæres reelle hverdag bidratt til traumer og psykiske lidelser.

Få vil etter lesing av denne boken være i tvil om alvor, farlighetsgrad og manges mot. Men samtidig er spørsmålene påtrengende hos forfatteren og mange av soldatene som tar afghanske liv i kamp, eller ved uhell; Hvem er de som rammes, hva med deres familier, hva oppnår vi, hva er det vi er med på?

FLERE AV KAPITLENE i Græsviks bok rommer hendelsesforløp som har vært omtalt i tidligere bøker, delvis av han selv. Forlaget burde her ha strammet regien. Til gjengjeld bringer forfatteren mye nytt stoff om soldatenes ofte dramatiske hverdag.

For undertegnede fremstår de avsluttende kapitler som bokens beste. Her reiser forfatteren, også ved å

Forfatterens skepsis er stor mot en dominerende tro på militære midler i et land som Afghanistan.»

Fredrik Græsvik: Den tapte krigen. Norge i Afghanistan. Pax forlag 2014

trekke på andres refleksjoner, viktige spørsmål omkring krigens ulike faser. Sentralt står også forholdet mellom humanitær og militær innsats samt medias rolle, herunder det å reise

sammen med soldater som en «embedded» journalist. Forfatteren skjuler ikke sin mening om at Norge har vært mest opptatt av å pleie forholdet til vår fremste allierte.

FREDRIK GRÆSVIKS vurderinger er jevnt over godt begrunnet, men unntak finnes. Således heter det innledningsvis at skal man vinne afghanernes «hearts and minds» må det militære aspektet balanseres med utviklingstiltak. Med undring leser jeg da mot slutten av boken; «For lite ressurser ble lagt inn i startfasen av krigen, og det er hovedårsaken til at USA og Nato tapte krigen i Afghanistan. Det ble satt inn for få soldater, det ble brukt for lite penger, og man håpet at det hele ville være over på forholdsvis kort tid....». Sistnevnte naivitet var utvilsomt til stede, men lå løsningen i å sende flere soldater? Neppe.

En del anekdoter krydrer fremstillingen, og forfatteren er prisverdig åpen om sine kilder. Så får den videre utvikling, herunder den bebudete evalueringen av Norges innsats i Afghanistan, vise om det er grunnlag for bokens kategoriske tittel. ■

Bjørn Johannessen var ambassadør i Kabul 2002-2004. En lengre omtale av boken finnes i bladets nettutgave.

BORTE BRA MEN HJEMME

Kolleganettverk for
nødhjelpsarbeidere

Temakveld for nåværende og tidligere bistands- og nødhjelpsarbeidere
**ONSDAG, 19. NOVEMBER
KL 19.00**, Røde Kors konferansesenter, Hausmannsgate 7, Oslo.

Kom og hør regissør Erik Poppe fortelle om filmen
«**Tusen ganger god natt**»

Velkommen til et spennende foredrag og debatt om dilemmaet mellom å reise ut for å bidra i en urolig verden, og hva familien som sitter igjen hjemme tenker...

www.bortebrahamenhemme.com
i samarbeid med:

Design: Daisgren designbyrå

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Elizabeth Laura Walmann er ansatt som fagrådgiver i Digni. Hun vil jobbe spesielt med å følge opp utdanningsprosjekter og antikorrupsjonsarbeid. Walmann har tidligere jobbet som Programrådgiver i Publish What You Pay Norge og som Project Manager i INTOSAI Development Initiative.

Hanne Svarstad har fått opprykk til professor i utviklingsstudier ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Hun fortsetter sin forskning og undervisning om miljø og utvikling. Svarstad er opptatt av tenkning og strategier som munner ut i miljø- og klimatiltak i det globale Sør. I Øst-Afrika har hun gjennomført en rekke casestudier om konsekvenser av slike tiltak for mennesker som lever i fattigdom.

Margit Wærn er ny programsjef hos ADRA Norge. Hun har erfaring fra 10 år i ADRA Danmark hvor hun var nødhjelps-koordinator i en rekke afrikanske land som Liberia, Burundi, Sør-Sudan, Uganda og Zimbabwe. Wærn har en mastergrad i internasjonal utvikling fra Andrews University i Michigan, USA.

Nora Sveaass er valgt som medlem av FNs underkomité for forebygging av tortur. Hun er førsteamanuensis ved Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo, og har arbeidet med torturofre og flyktninger i mange år. Hun har også vært medlem av FNs torturkomité i perioden 2005–2013.

Anne-Karin Nygård blir ny direktør i Partnership for Change. Hun får ansvar for organisasjonens kvinnesatsing, både i Norge og internasjonalt. Nygård kommer fra Norske Kvinners Sanitetsforening (NKS) der hun har hatt stillingen som generalsekretær de siste syv årene. Hun har helsefaglig utdanning og har hatt en rekke lederjobber, blant annet som rektor ved Lovisenberg Diakonale Høgskole i Oslo.

Boris Divjak er ny direktør for U4 Anti-Corruption Resource Centre i Bergen. Han er makroøkonom med bachelorgrader fra University of Reading og Karl-Franzens University of Graz i Østerrike. Han har en master i internasjonale studier fra Reading. Siden 2008 har han jobbet i ulike stillinger i Verdensbanken, samtidig har han vært aktivist i Transparency International.

Fra Frp til Norad

Pål Arne Davidsen er ansatt på seksjon for næringsutvikling i Norad. Han kommer fra Frp's stortingsgruppe hvor han har jobbet som utviklingspolitisk rådgiver i syv år og er utdannet statsviter.

– *Hva skal du fylle dagene dine med?*

– Jeg skal jobbe med næringsutvikling og tiltak som bedrer rammevilkårene for privat sektor i utviklingsland. Norad har mange virkemidler, og jeg håper å bidra med nye ideer. Mer spesielt skal jeg jobbe med ringvirkninger av olje- og gassvirksomhet.

– *Hvordan er det å komme fra Stortinget til Norad?*

– En av oppgavene mine blir å jobbe med innspill til stortingsmelding om næringsutvikling som skal komme til våren. Det er jo litt spesielt at jeg nå skal jobbe med å operasjonalisere innspillene jeg selv har kommet med mens jeg jobbet på Stortinget. Det er jo alltid vanskeligere å sette ting ut i praksis, enn å skrive noen setninger på papir. Det glemmer kanskje politikere innimellom.

Nyansatte i Intosai

Martin Aldcroft er ansatt i stilling som avdelingsdirektør i INTOSAI Development Initiative (IDI) og leder for INTOSAI givsekretariatet. IDI arbeider med å støtte riksrevisjoner i 140 utviklingsland. Han er ansvarlig for å lede sekretariatet som arbeider med INTOSAI – giver samarbeidet for å øke effektiv støtte til riksrevisjoner. Aldcroft er statsautorisert revisor og har en bachelorgrad i økonomi fra Cambridge.

Ola Hoem er ansatt i stilling som avdelingsdirektør og leder av administrasjonen i INTOSAI Development Initiative (IDI). Han er ansvarlig for den interne administrasjonen og økonomisk styring av IDI. Hoem kommer fra stilling som underdirektør i internasjonal seksjon i riksrevisjonen. Han er utdannet siviløkonom fra NHH.

Archana P. Shirsat er ansatt i stilling som avdelingsdirektør og leder for kapasitetsutvikling i INTOSAI Development Initiative (IDI). Archana Shirsat har mange års erfaring fra den indiske riksrevisjonen og har i tillegg arbeidet to perioder i IDI. Hun har en mastergrad i filosofi fra universitetet i Mumbai.

Nye i Norad:

Dag Nenningsland er ny seniorrådgiver i Varslingsteamet i Norad. Han er siviløkonom fra NHH og kommer fra en stilling i Riksrevisjonen, hvor han også har ledet Riksrevisjonens kompetansegruppe for misligheter. Han har tidligere jobbet i Justisdepartementet, Økokrim og i flere andre departement.

Kim Morten Smeby har startet som rådgiver i Seksjon for utviklingsinitiativ. Han har en mastergrad i fred- og konfliktsstudier fra UiO og kommer fra en stilling i FN innen menneskerettigheter.

Kristin Dypedokk har startet som rådgiver i Olje for Utvikling. Hun har en mastergrad fra UiO i Culture, Environment and Sustainability og kommer fra en stilling i FNs miljøprogram.

Gerd Hanne Fosen er ny underdirektør/seksjonsleder i Seksjon for Ut-danning. Hun har en mastergrad i statsvitenskap fra California State University og kommer fra en stilling som seksjonsleder i Redd Barna.

Magnus Bydal er ny seniorrådgiver i Juridisk seksjon. Han er cand.jur fra UiB og kommer fra en stilling i Forsvarsdepartementet. Han har tidligere arbeidet for Forsvarsdepartementet i Sør-Sudan og for NATO i Brussel.

Anne Seim-Haugen er ny rådgiver i Forvaltningsseksjonen. Hun har en master i finansiell økonomi og en bachelor i økonomi og ledelse fra MHH. Hun kommer fra en stilling i JCDecaux som business controller.

Hanne Lotte Moen er ny seniorrådgiver i Seksjon for likestilling og rettigheter 6. oktober. Hun kommer fra en stilling i Redd Barna og har tidligere jobbet hos Nord/Sør-konulentene, FOKUS og Norad. Hun har en mastergrad innen Population and Development studies fra London School of Economics.

Helene Aall Henriksen har startet i Seksjon for likestilling og rettigheter. Hun kommer fra en stilling som programrådgiver i CARE Norge og har tidligere hatt stillinger i både Norad, UD og Fredskorpset. Hun har en mastergrad i konflikt- og utviklingsstudier fra University of London.

Eva Hauge har begynt i Seksjon for utviklingsinitiativ. Hun kommer fra en stilling som programkoordinator i CARE Norge med landansvar for Uganda og Rwanda. Hun har en mastergrad i utviklingsstudier fra London School of Economics and Political Science.

Trond Kvarsvik har i to år hospitert fra Finansdepartementet i Olje for utvikling-sekretariatet og Norad. 1. oktober startet han som seniorrådgiver i samme seksjon. Foruten Finansdepartementet har han jobbet i Statoil og EFTA. Han er utdannet siviløkonom fra University of Texas at Austin.

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed

jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Even Tømte
even.tomte@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,

0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 4. november 2014

Opplag denne utgaven:

19 200 eksemplarer.

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av Fagpressen.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.

15. desember 2014

Norad

Almaze Woldesenbet har vært birøkter i fire år og er glad for støtten fra mannen Kochito. Nå ønsker hun å inspirere flere kvinner til å starte med honningproduksjon.

Foto: Sofi Lundin

Søte drømmer

Etiopiske kvinner tar biene til hjelp på veien mot selvstendighet og bedre levevilkår. **Av Sofi Lundin**

Når Almaze Woldesenbet (35) snakker er det ingen som avbryter. Et titall menn sitter rundt damen som er en inspirasjon for mange. Hun lener seg mot den sprukne husveggen, løfter blikket og forteller hvordan honningproduksjonen skal hjelpe familien opp og frem.

Da hun for fire år siden tok kontakt med den lokale honningsprodusenten Apinec Agro-Industry Plc. og sa at hun ønsket å bli birøkter, var det få som var positive. Almaze er i dag områdets eneste kvinnelige birøkter og nå ønsker hun å inspirere flere.

Moderne metoder

Vi befinner oss i Kaffa-skogene i sørvestre Etiopia. Den tropiske regnskogen er hjem til tusenvis av planter og trær. Her har skogfolk sanket honning i uminnelige tider. Bikubene er tradisjonelt festet høyt oppe i tre-kronene og birøktene må klatre til svimlende høyder for å stelle med biene. Honningsanking har alltid vært et arbeid for menn.

I 2008 gikk Honningcentralen og Utviklingsfondet sammen om et prosjekt. Det ble starten på en ny tid for Etiopias birøktere.

– Ved å konstruere moderne bikuber som er plassert på bakken blir honningproduksjon noe som både kvinner og eldre kan delta i. Bikubene blir lettere tilgjengelig, noe som også gir bedre kontroll på produksjonen. Resultatet blir økt produksjon, bedre kvalitet, høyere priser og bedre levevilkår for birøktene, sier Sisay Kasahun ved Utviklingsfondets kontor i Addis Ababa. Sammen med Honningcentralen og to lokale firmaer har de gitt opplæring til birøktere i en årrekke.

Almaze går på baksiden av huset sitt der fem bikuber står på bakken. Hun har klart å øke produksjonen siden starten, men innrømmer at det er krevende å være birøkter.

– Bikubene må ha tilsyn og området må stadig vedlikeholdes. Den største trusselen her er maur, som i fjor ødela hele produksjonen for meg. Jeg må jobbe hardt for å lykkes, men det er det verdt. Den støtte og respekt jeg får fra mannen min og andre i området betyr mye. Nå forteller jeg andre kvinner at arbeidet nytter, sier Almaze.

Kvinnelig ambassadør

Det surrer rundt fire bikuber i en bakgård ikke langt fra et bråkete veikryss

i utkanten av Etiopias hovedstad Addis Ababa. Høstningsperioden er over og litervis med søt honning er tappet på boks. Som liten drømte Menbere Egeta (33) om å få gå på skolen, men skjebnen ville noe annet. Hun giftet seg, fikk barn og ble hjemmeværende. Drømmen om å bli noe, føle selvstendighet og gjøre noe meningsfullt har fulgt henne gjennom livet.

– I dag kan jeg stolt si at jeg er familiens hovedforsørger. Barna mine får utdanning og jeg står på egne ben. Det har jeg biene å takke for. Ja, og Rahel, sier Menbere og ser bort på damen som driver organisasjonen «Rahi Honey Processing Enterprise».

For seks år siden, da Menbere gikk i fotspor som bare menn hadde gått i tidligere, tok Rahel kontakt med kvinnen som var klar for å gi alt for

«I dag kan jeg stolt si at jeg er familiens hovedforsørger. Barna mine får utdanning og jeg står på egne ben.»

Menbere Egeta, honningprodusent

Honning i Etiopia

- Honningproduksjon i Etiopia har gamle røtter. Honningen har gitt mat, medisiner og vært et livsviktig levebrot for birøktere siden 3500 f.Kr.
- Etiopia er Afrikas største honningprodusent.
- Etiopias ti millioner bikolonier produserte i fjor 55 000 tonn honning.
- Honningcentralen og Utviklingsfondet har gitt opplæring til birøktere siden 2008. I år importerer Norge 400 tonn honning fra Etiopia.
- Fra 2009–2014 har Norad støttet Utviklingsfondet sitt prosjekt med drøyt 6 mill. kroner.

å lykkes. Og det har hun gjort. Menbere er i dag en frontfigur innen sitt felt og har vært i både Sudan, Algerie og Australia for å dele sin ekspertise.

– Jeg ønsker å vise andre at det umulige er mulig. Jeg ønsker å vise at det går å skape noe, selv om en har begrensede resurser. I Etiopia er det lett å få ren honning så hvorfor ikke utnytte det. I dag har jeg selvtilit. Det er en fantastisk følelse, sier Menbere.

Livsviktig forandring

Rahel Tamrat og organisasjonen hennes får støtte fra Utviklingsfondet til å gi opplæring i honningproduksjon til kvinner. – De fleste kvinnene tror ikke at de kan gjøre noe på egen hånd. De er avhengige sine ektemenn. Når de lykkes, forandres de som mennesker. Det er det som driver meg i mitt arbeid, sier Tamrat. ■